

48801

Poština
plačana v
gotovini

Vsak na
svojem
mestu

Vzajemna

Svoboda-1

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

IZHAJA MESEČNO ~ JANUAR 1937 ~ LETO IX.

Spretno roke.
 Ako naj uspe, mora
 sodelovati tudi glava —
 svetla glava na
Dr. Oetker-jevem
 pečilnem prašku!

KONZUMNO DRUŠTVO ZA MEŽIŠKO DOLINO

r. z. z. o. z. — Poštni predal 3. — Telefon int. 5.
 Poštni ček. račun 15.925. — Brz. Kodes Prevalje.

Centrala in skladišče: Prevalje

Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Guštanj, 4. Muta, 5. Črna I., 6. Črna II., 7. Mežica,
 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. — Pristopnina 5 Din.

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. —
 Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni
 kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež
 Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

**SLOVENSKA NARODNA
 PODPORNJA JEDNOTA**

največja slovenska gospodarska in dobro-
 delna zadruga v SEVERNI AMERIKI. —
 Najboljša zavarovalnica za življenje, za bo-
 lezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih
 državah in Kanadi. — Ima približno
 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu
 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000'— DOLARJEV

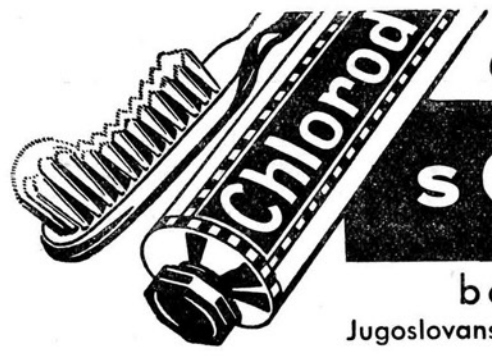
Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
 Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

**Knjigarna Kleinmayr
 & Bamberg**

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. / Telefon 31-33

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato za-
 logo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor
 tudi muzikalij za petje, klavir in druge instrumente.
 Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja
 iz inozemstva v najkrajšem času.

Ce imate še tako visoke zahteve:

s Chlorodontom

boste gotovo zadovoljni

Jugoslovanski proizvod

Tuba Din. 8.-

St. f.

Vzajemna Svoboda

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

Naša delavska kulturna zveza

Ime delavske kulturne zveze »Vzajemnost« je tesno združeno z imenom Ivana Cankarja. Kakor je bilo skromno delo slovenskih delavskih izobraževalnih organizacij pred vojno, vendar ga je Ivan Cankar v predavanju 1907. leta ocenil tako-le:

... »Njih knjižnica je bogata in knjige niso nerazrezane, temveč doživel sem veselje, da so rabljene in posvalkane take knjige o katerih pravijo narodnjaki, da niso pisane za ljudstvo. Tam in takrat sem videl, kaj je resnično, pogumno, vztrajno kulturno delo, ki se ne prestraši ničesar, ki nikoli ne omahuje, nikoli ne obupuje. Ob tem velikem delu se mi je zazdelo moje lastno delo malenkostno in zelo malo koristno. Zakaj spoznal sem, kod vodi in kam drži edina pot do rešitve ljudstva iz tlačanstva, do rešitve kulture iz današnjega bankerota ...«

Zadnjikrat je v delavskem kulturnem društvu »Vzajemnost« v Ljubljani predaval Ivan Cankar aprila 1913. leta. Govoril je o Slovencih in Jugoslovanih; tako »Slovenec« kakor »Slovenski Narod« sta napadla njegovo predavanje, c. kr. oblast je pa poklicala Ivana Cankarja pred sodnijo, a »Vzajemnost« razpustila. Namesto razpuščene »Vzajemnosti« so sodrugi še isto leto ustanovili »Svobodo«, po razpustu »Svobode« v 1935. letu smo pa spet prišli na »Vzajemnost«, ki naj v duhu Ivana Cankarja nadaljuje kulturno delo med slovenskim delavstvom.

Delavska kulturna organizacija je pri nas vedno živela trdo življenje pastorka, ki so ji nekateri vedno stregli po življenju. Poleg teh splošnih, zunanjih ovir se je morala vedno boriti še z nerazumevanjem v lastnih vrstah. Poleg tega je vedno primanjkovalo sposobnih kulturnih delavcev, ki bi nesebično pomagali kot predavatelji, vzgojitelji, učitelji, kot vodje in organizatorji za razne panoge prosvetnega dela.

Prav radi teh trdih okolščin je zrasla naša kulturna zveza v najbolj zdravo delavsko organizacijo. Vse težave je premagala požrtvovalnost, idealizem, vztrajnost samih delavcev, ki ne vidijo v socializmu samo krušnega vprašanja, temveč tudi duhovno svobodo, resnično kulturo in človečanstvo. Čim bolj v črnih razmerah živé, tem močnejše je njihovo koprnjenje po solncu: zato je naša izobraževalna organizacija najmočnejša in najbolj zdrava v rudarskih revirjih.

Komaj devet mesecev je minulo, odkar se je ustanovila nova »Vzajemnost«, pa je že mogla pokazati njena prva redna glavna skupščina v Trbovljah 17. januarja t. l., da društva živo delujejo že skoro po vseh delavskih krajih Slovenije. Ta društva skrbé, da se morejo delavci v dela prostem času udeleževati v raznih kulturnih panogah, v dramatikah, v petju, glasbi, v igri, da čitajo knjige, poslušajo predavanja, debatirajo in urijo svoj duh. Meje temu udeleževanju postavljajo večinoma le zunanje ovire, ki niso odvisne od društev samih.

Da bodo vsi ti razni odseki laže delali in se še bolj razmahnili, je skupščina sklenila, da se iz vseh teh odsekov ustanové pevsko-glasbena, dramatska in knjižničarska podzveza. Pri ustanavljanju podvez se ne smemo udajati prevelikim iluzijam, ne smemo pričakovati od podvez več, kakor morejo one dati. Podzveze bodo poma-

gale posameznim odsekom z izdajanjem novih partitur, s preskrbovanjem novih iger, knjig in drugih pripomočkov. Po potrebi in možnosti bodo organizirale razne strokovne tečaje itd. Prospevanje posameznih odsekov bo pa še vedno najbolj zaviselo od iniciativnosti in sposobnosti sodrugov v odsekih posameznih društev. In še eno je treba vedeti: podzveze se bodo ustvarile iz samih odsekov, torej iz živih ljudi, ki vodijo te odseke. Kolikor sposobne ljudi bodo dali najboljši odseki, taki bodo tehnični odbori posameznih podvez. Podzveze bodo mogle koristno pospeševati delo krajevnih igralskih družin, pevskih in godbenih zborov in knjižnic le tedaj, če bodo tudi odseki izvrševali svoje dolžnosti napram podvezam. V bivši razpuščeni delavski kulturni zvezi »Svoboda« sta na primer pravilnika pevske in dramatske podzveze določala, koliko prispevajo odseki od svojih prireditev za poslovanje podzveze. Toda teh določb se ni nikdar izvajalo, ker bodisi niso bile praktične ali so se pa pozabile še tisti dan, ko so se delegati spet vrnili v svoje kraje. Po sklepu trboveljske skupščine se zdaj pripravlja ustanovitev posameznih podvez in če hočemo, da iz njih res nekaj živega postane, naj sodrugi po posameznih odsekih dobro razmislijo ne samo svoje zahteve in potrebe, temveč tudi predloge za delovanje teh podvez. Tako bo naša kulturna zveza res napravila velik korak naprej.

Na trboveljski skupščini so nekateri sprožili tudi predlog o posebnih mladinskih odsekih. Delegati najmočnejših društev so jim dobro odgovorili, da je pravzaprav celotna »Vzajemnost« mladinska organizacija, katere glavno delo je usmerjeno prav na vzgojo in izobrazbo delavske mladine. Toda v »Vzajemnosti« se ne ločimo ne po starosti ne po spolu, temveč vsak član »Vzajemnosti« se po svojih nagibih in sposobnostih lahko udeležuje v posameznih strokah: ali je pevec, ali igralec, ali mandolinist, ali šahist, ali obiskuje knjižnico, ali se zanima za predavanja itd. Za vsakega je torej v okviru naše celote dovolj polja za udeleževanje. Isto velja za brezposelno mladino. Zveza ne more proglasiti: vsi do 18. leta so prosti članarine, ker bi se to zlorabljalo. Za brezposelne mlade delavce, ki se koristno udeležujejo v društvu, plača članarino ali društvo ali odsek v priznanje njihovega delu ali pa posamezniki, ožji tovariši. Posebne mladinske ideologije mi ne bomo razvijali; tudi mladina se more opredeljevati le po splošnih ideologijah. Naša ideologija je socializem, to je ideologija prave delavske mladine, ideologija prerojenja in bodočnosti človeštva. Takozvane »zlate« fašistične ali nacionalistične mladine ne bomo vabili v svoje vrste.

Po dogovoru s konzorcijem »Vz. Svobode« in po sklepu trboveljske skupščine bo imela »Vzajemnost« toliko vpliva pri urejevanju časopisa, da bo mogel podpirati in pospeševati njeno kulturno delo. Vsi člani prejemaajo časopis pod najugodnejšimi plačilnimi pogoji 1 Din na mesec ali 12 Din letno. Tako na znotraj dobro organizirana »Vzajemnost« bo s pomočjo revije, drugega delavskega časopisja in vseh zavednih delavskih zaupnikov razširila svoje organizacijsko omrežje v nove kraje in podvojila število članov. Najboljša agitacija za njo pa bo vsekakor njeno lastno delo.

Drečnik Andrej govori

Iz zbirke »Preproste pesmi«

Zamahnil je s krampom Drečnik Andrej,
z roko je prgišče premoğa zajel,
pokleknil na tla, se sklonil nad dlan
in zaklel:

— Madona, kje vse sem te kopal:
Začel sem v Trbovljah, smrkov otrok sredi otrok,
potem sem v Zagorju izkopal nov šaht
(v kisovškem rovu se tik pred menoj je porušil obok,
in prvič sem slišal v nabiti dvorani besede,
ki jih nikoli kesneje nisem pozabil —
s temi besedami moral sem zbežati kmalu na Nemško,
tam sem si v Forbachu noĝo pohabil,
v Sankt Avoldu sem enega sina pokopal,
drugega rudnik je v Spittlu zmečkal,
po essenskih cegah sem se s stavkokazi pretepal,
v Lensu mi plin je ves gobec ožgal,
na Holandskem so me lastni rojaki izdali —
prekleta, prekleta!

Vstal je Drečnik Andrej in je znova zamahnil,
s krampom je skalo na dvoje preklal,
se sklonil globoko nad njo
in dejal:

— Zdaj kopljem spet tebe, ti premoĝ domače zemlje,
ti črni kamen, povsod na vsem vsetu enak!
Z vsakim opornikom, ki ga postavim,
se za spoznanje hrbet ukrivi,
z vsakim odkopom, ki ga izpraznim,
stara se mrznja mi v prsih krepí,
z vsakim dnem, ki ga v temi preĝaram,
bliže je čas, ki bo dober in nov,
da ne bom z mrznjo te kopal in klel,
da bom z nasmehom šel skozi rov,
da bom vesel svoje žuljave, težke roke,
da boš res premoĝ naše, naše zemljé,
da bo življenje res vredno življenja
in zgrabimo staro življenje za vrat —
saj vendar mora, mora priti — ni hudič!

Slovenska kultura in delavstvo

Ivan Cankar

Priobčujemo še danes aktualne odlomke iz Cankarjevega predavanja »Slovenska kultura, vojna in delavstvo«, ki ga je priredilo delavsko izobraževalno društvo »Svoboda« 1. junija 1918. leta, torej v zadnjem letu svetovne vojne v Mestnem domu v Ljubljani. Predavanje je priobčil socialistični »Naprej« 6. in 7. jun. 1918 in v ponatisu je izšlo lani v 19. zvezku Cankarjevih zbranih spisov. Upamo, da ta klic Ivana Cankarja ne bo našel gluhih ušes pri vsej slovenski inteligenci. — Op. ur.

Prijatelji!

V prvem času te strašne brezkončne vojne jih je bilo pač le malo med nami, ki niso bili v strahu za usodo, za bodočnost našega šibkega slovenskega naroda. Bali smo se, da ga ta silna nevihta zlomi enkrat za vselej, da ga nezaceljivo udari gospodarsko, telesno in duševno. Vzrokov dovolj in preveč smo imeli za to bojazen! Saj smo si lahko mislili, da le kulturno najvišji, gospodarsko najmočnejši, politično svobodni narodi morejo sčasoma docela preboleti nezaslišane grozote, ki jih prenaša zdaj ves vesoljni svet. Naš slovenski narod pa je gospodarsko slab, od tujega kapitala brezobzirno izkoriščan; svojo kulturo si je šele v zadnjih desetletjih ustvaril iz svoje lastne moči z lastnim, brezprimernim trudom, preko tisoč zaprek, ki so mu jih stavili tujci, njegovi krivični gospodarji; ker naš slovenski narod vsled svoje maloštevilnosti in gospodarske odvisnosti nikoli ni bil politično svoboden. Njegovi gospodarji so vedeli, da je izvrsten delavec, da je dragocen suženj, zato so ga na vsak način, zdaj z beraško miloščino, zdaj z grobim nasiljem, hoteli ohraniti v suženjstvu. In suženj ne sme imeti kulture! Kajti ob tisti uri, ko se bo ozrl okrog sebe, ko se bo zavedel sramote hlapčevstva, se bo z vso silo skušal otresti te sramote. Kadar bi si osvobodil dušo, bi napel vse moči,

da se odreši tudi telesnih okov. In gospodar tega ni dovolil, ne dovoli tega tudi ne dandanašnji, ko je duša naroda-sužnja že osvobojena in ponosna.

Če je kje bil delavec suženj, je bil v naših slovenskih krajih dvakrat suženj! Drugod so mu izrabljali roke in glavo, pri nas so mu povrh tega še vzeli ponos, odrekli mu dušo in odrezali jezik. Za tujega kapitalista in uradnika je bil slovenski delavec žival, ki mora molčati, zato ker ne zna govoriti »po človeško«. S čeznaturnim naporom, s požrtvovalnostjo brez primere so posamezniki — malo jih je bilo! — vzdramili to naše delavstvo k višjemu kulturnemu življenju, so mu s pomočjo organizacije po dolgih bojih pripomogli do kosa boljšega kruha, so se hkrati trudili, da bi mu dali potrebne duševne hrane. V tej zadnji stvari pa je zmanjkalo moči, je zmanjkalo delavcev. Malo številce onih, ki so se trudili za kulturno izobrazbo delavcev, so bili povečini samouki, delavci, ki so sami v svojem bridkem in težkem dnevnem življenju občutili potrebo po višji izobrazbi, po vpogledu v širša obzorja. Delali so, kolikor so pač mogli delati, toda postavili so temelj za delo onih, ki bodo delali in gradili za njimi. Za delo onih, katerih velika in sveta dolžnost je, da maso našega slovenskega ljudstva privedejo k najvišji duševni zavesti, privedejo v svetovno kulturo. To pa je dolžnost slovenske inteligence. Tej dolžnosti se ne more in ne sme izogniti, ker drugače svojega lastnega naroda ne bi bila vredna in bi se izločila iz njega. Obenem ko prevzame to dolžnost, prevzame pa tudi silno odgovornost. Brez vsakega pomisleka lahko govorim človeku, ki je izobražen dvomljivec, ki je že zdavnaj bil spoznal zmote in zablode razuma človeškega. Težje pa je govoriti in pisati delavcu, ki ne pozna laži in dvoumnosti, ki natanko veruje, kar sliši in bere. Težko in trdo nalogo si

bo dala slovenska inteligenca, da maso našega ljudstva, predvsem naše delavstvo, pripravi za tiste boje, ki čakajo naš narod. Treba bo, da s predavanji, s časopisjem, z brošurami in knjigami stopi med ljudstvo, spoji se z njim, vrne se k njemu, kakor je bila iz njega vzrasla. Treba je, da pove delavcu, kar mu je bilo od nemile usode krajsano. Treba je najbolj, da ga vzdrami in mu pove: »Enakopraven brat si v družini!« In še bo potreba, da mu da ponosa in samozavesti, tako da bo čutil v sebi: »Na meni, na mojih plečih, na plečih delavca-proletarca, sloni bodočnost slovenskega naroda, naroda-proletarca!« — Če naša inteligenca te svoje svete in nujne dolžnosti ne izpolni kmalu in korenito, potem ne zasluži, da se imenuje inteligenca in posebej še slovenska! —

Nekaj pa je, kar mi je prav posebno pri srcu in kar sem bil že omenil. To je usoda naše mladine — hkrati usoda naše narodne prihodnosti. Šol je malo, kar jih je, so prenapolnjene; učiteljev skoraj ni, učiteljice so z delom preobložene. Ali vse to je šele manjši del nesreče. Da šolske izobrazbe nimajo zadostne, je hudo. Toda še hujše je, da naši otroci stradajo, da polagoma pešajo od glada. Zadnjič sem šel mimo šole na Ledinah, in tam sem videl

obrazke, splahnele, zvodenele obrazke, da sem se obrnil stran, od sramu in bolesti. Mislil sem si v svojem srcu: »Moj Bog, to bodi naša bodočnost!« ...

In vendar ni vse upanje izgubljeno! Matere delavke so naša bodočnost! Poznam tako mater: svojo srčno kri bi dala, da reši otroku življenje! Dokler imamo take slovenske matere, se nam ničesar ni treba bati!

Ali velika in važna narodna dolžnost pripade tudi tem trpečim materam-delavkam. Že otroku, ki ga pestuje, naj dopove, zakaj ni dobil mleka; otroku, ki je bil že shodil, naj dopove, zakaj nima belega kruha; otroku, ki je napol odrasel, naj dopove, odkod vsa ta nezaslišana krivica, ki jo moramo trpeti; in ko bo otrok dorasel, naj mu pove natanko in po vrsti, kaj je bilo in kaj mora biti! — Če bo vsaka mati storila to svojo sveto dolžnost, nam ostane temelj naroda nedotaknjen, naša mladina, tisti temelj, na katerem bomo gradili naprej.

Jaz zaupam v to delo, zaupam v delo vseh. In obenem trdno in zvesto zaupam v uspešnost tega dela, zaupam v bodočnost svojega slovenskega naroda. Za slovo, prijatelji, vam rečem besedo iz srca: verujmo! Ker le v veri je moč in zmaga in odrešenje!

TONE SELIŠKAR:

PISMA IZ JEČE

I.

Pod črnimi oboki

*Kakor spomin mi je skozi somrak zablestela
bela cesta, ob kateri so stala drevesa in brzojavni drogi
in so na žici prepevale ptice,
ko sem stopil pod obok zidov.*

*Gledal sem na vse strani,
da bi še enkrat pregledal cesto,
po kateri sem prišel.
Pa je ni bilo.*

*Obdala me je straža in moji koraki so se spajali
z njihovimi v strašen odjek.
kot da bi pogrebci zabijali žeblice v rakev.*

*Blesk bajonetov na puškah je rezal poslednjo nit,
ki me je vezala na cesto,
prerezal je poslednji pogled ptičke,
ki me je spremljala pod te črne oboke
in še pes, ki je ležal pred pragom ječe,
je zarenčal v stražo,
ko so zaklenili za menoj težka hrastova vrata.*

II.

Zapuščen

*Stal sem sredi celice v somračju.
Ključ, ki ga je stražar potegnil iz vrat,
je vrgel pod strop snop žalostnih jekov
in ko je vse utihnilo,
me je zaskelala zavest, da sem sam.
Sam!*

*Skozi majhno zamreženo okence sem videl
zabrisane obrise košatega drevesa in odsev svetilke,
ki je brlela na dvorišču jetnišnice.
Rožljanje ključev sem slišal,
in prav od daleč nekje plač otroka.*

*Ta hip so se vsule misli skozi vse štiri stene
in gledal sem še enkrat*

*vse svoje drage,
zemljo in vodo,
belo cesto,
ptice, drevesa,
in sinje nebo.*

*Potem se skrčil od mraza meterskih zidov
in od teže železnih rešetak.
Pod slamnjačo je tiho zaškrtala miška.*

III.

Prva noč

*Skozi zamreženo okno pada noč,
pada in se preliva ko črna reka
vse više pod strop.*

*Vse moje misli so zaklenjene z zapahom
in s ključi. Na vratih je mala lina
in nekaj zvezdnatega neba gleda vanjo.*

*Pa mi je prav ta lina težka in strašna,
saj zija neprestano vame in sem plah
ter se mi zdi, da je to oko neznanca,
ki me je vklenil v to noč.*

*Ogibam se ga in ga hočem zagrniti z mislijo.
Z majčkeno mislijo, ki se je vžgala
v onesveščenem živčevju.*

*O zemlja, sladka zemljica,
ki sem te še včeraj ljubil s pogledi,
o obrazi, nežni obrazi,
ob katerih sem še včeraj resnično slonel ...*

*Pa je prišla straža mimo okna,
senca je zakrila rešetko,
jaz pa, ogrnjen v plašč sanj,
sem obtičal v gošči teme
in bi dal pol življenja
za en sam sončni žarek,
ki bi za hip razdejal ta črni molk.*

Socializem iz demokracije

Vsak čas ima svojo modo in v najnovejšem času je moderno, da se prikazuje v časopisju in govorih, kakor da je ves svet razdeljen samo v dva tabora: v fašizem in boljševisem, pri čemer se posebno s protifašistične strani pripisuje fašizmu kar prevelika moč; z neprestanim vpitjem o fašizmu in njegovih zmagah tam, kjer jih v resnici ni, se ne pobija nevarnost fašizma, kakor dotični mislijo, temveč se dela zanj samo nepotrebna reklama. Fašizem je vsekakor že presegel svoj višek; države, v katerih je zavladal, so danes tako izolirane, da ni prav nič dvomljiv izid resnega konflikta, če bi prišlo do njega. Podoba sveta je pa danes tako pestra, da je nikakor ne moremo naslikati samo z dvema barvama. Amerika se razvija v svoji smeri, v Angliji imamo sicer konservativno vlado, toda tudi nič manj trdno demokracijo, v Franciji smo priče velikega socialnereformnega dela Blumove vlade ljudske fronte, povsod, kjer je bila dana možnost, se je manifestirala moč različnih oblik demokracije, ki je bila še nedavno tako zaničevana stvar, da so se tega imena ogibali celo najtrdnější pristaši demokracije, danes jo pa radi uporabljajo še nekateri takozvani avtoritativni režimi, kadar hočejo pomiriti množice radi svoje nesposobnosti, nedelavnosti, v kateri kolebajo med policajskim Metternichovim absolutizmom in med obljubami, ki so jih dali; taki režimi z besedo demokracija sicer samo prikrivajo svojo slabo vest, toda vsekakor je značilno, da se v tej slabi vesti spomnijo baš na demokracijo, na katero bi se pred leti ne.

Nikdar ne smemo soditi vsega sveta po neki šabloni, še manj s stališča samih domačih razmer. Že v sami Jugoslaviji niso razmere v vseh pokrajinah enake. Proletariat je še najbolje organiziran v Sloveniji, vendar ne moremo govoriti, da bi bil naš delavski razred tudi duhovno en razred s samostojno razredno zavestjo in jasnimi svojimi cilji, dočim se je drugod že davno dvignil iz zaničevanega hlapca in mu je sama meščanska država neoporečno priznala domovinsko pravico in važno politično vlogo. Že čehoslovaško delavstvo ima pred seboj vse drugačne konkretne naloge kakor naše; da se ne primerjamo s Francozi in Angleži ali Danci, kjer je danes proletarijat že vladajoči predstavnik naroda!

Na Danskem in v vseh skandinavskih državah, to je v deželah najvišje kulture je dosegla tako demokracija kakor proletarijat najvišjo razvojno stopnjo. V vseh skandinavskih državah so bile lani volitve. Socialna demokracija je dobila od vseh glasov na Švedskem 42.5 odst., na Danskem 46.1 odst., na Norveškem 42.5 odst. V vseh teh državah vladajo že dolgo vrsto let socialistične vlade. Teh vlad nikakor ne smemo primerjati recimo z nekda-

njimi socialistično-demokratičnimi vladami v Nemčiji: v skandinavskih državah vladajo socialisti ne iz strahu pred »večjim zlom«, ne iz strahu, da pride slabša vlada, če se oni ne odločijo za vlado, ne iz bojazni za ta ali drugi ministrski sedež, da ga kak slabši zasede, temveč skandinavski socialisti vidijo v svoji vladi izpolnjevanje svojih nalog, pot do cilja. Ne oklepajo se s strahom ministrskih mest, temveč so sami izzvali volitve, ko so jim nazadnjakarji hoteli preprečiti izvedbo nekaterih socialnih reform. In pri volitvah so ponovno napredovali, novi desetisoči so se izrekli za to, da socialistična vlada nadaljuje s svojim delom.

Delavski razred na Skandinavskem je konstituiran kot samostojni razred v mogočnih političnih, strokovnih, kulturnih in združnih organizacijah, zbral je okrog sebe že polovico naroda in je združil svojo usodo z usodo svojega naroda. Samozavestno je prevzel odgovornost, da vodi usodo vsega naroda in upravlja državo. Skandinavsko delavstvo še ni ves narod, toda je že odločujoči del naroda. Dočim moramo mi mukoma delati za prvi pogoj vstajenja delovnega ljudstva, da se zave svojega posebnega položaja in svojih posebnih nalog, dočim je bil v Nemčiji proletarijat enostavno deložiran iz tople sobe, je v skandinavskih državah že prav utrjen. Za svojega trajnega zaveznika si je pridobil malega kmeta in to zaveznikstvo tudi modro spoštuje; čeprav na Švedskem socialisti ne potrebujejo podpore od vseh kmečkih poslancev, so vendar sestavili vlado iz socialistov in kmetov.

Demokratični socializem je v skandinavskih državah ustvaril za delavstvo tako blagostanje, kakor ga sedaj ni deležno delavstvo nobene druge dežele na svetu: visoke plače, vzorne socialne ustanove, pravne in upravne reforme, take možnosti za izobrazbo in kulturno povzdigo, kakor jih tudi delavstvo v Franciji nima. Mogočno je pospešil razvoj združništva, posebno kmečkega, kapitalistično gospodarstvo je začel polagoma spravljati pod državno kontrolo in z vsemi sredstvi zagotovil znaten del narodnega premoženja širokim ljudskim plastem. Drugod so taki poskusi izzvali hud odpor buržuazije, ki je v obrambi svojih interesov ponekod spravila fašiste na krmilo. V skandinavskih državah fašisti kljub vsej izdatni finančni podpori niso mogli zbrati glasov niti za pol poslanca. Kajti demokratični socializem v Skandinaviji je organično zrasel iz večstoletnega demokratičnega razvoja teh dežel.

Radi slabih izkušenj pred leti v nekaterih drugih državah se bo marsikdo vprašal: ali pa bodo mogli izvesti ves program do kraja brez krvavega odpora, brez rizika nasilnega poraza? Na to vprašanje odgovarjamo: Nemčija

R A Z N O

Najslavnejša »enajstotica na svetu

Ameriški novinarji so vprašali generalnega ravnatelja časopisnega concerna »United Press«, kako bi on sestavil nogometno moštvo, v katerem bi bilo enajst najodličnejših borcev. Generalni direktor je odgovoril, da bi on pozval v tako elitno moštvo teh-le enajst oseb: Roosevelta, Edvarda VIII., Hitlerja, Stalina, Bluma, papeža, Mussolinija, Baldwin, Caballera, Lindbergha in Joe Louisa.

Ironija dneva.

Pod tem naslovom priobčuje 13. štev. zagrebške »Nove Riječi« te-le resničnosti:

Ugotovilo se je, da je bil v napadu španskih fašistov na republikansko Malago samo vsak

dvajseti borec-Španec. To pomeni, da tvorijo Španci v Francovi vojski samo nekako nacionalno redkost.

V nedavni svoji izjavi je rekel Eden, da ima Anglež maslo rajši od topov. Lansko leto je nasprotno rekel Göbbels, da mora imeti Nemeč rajši topove kakor maslo. Ker se je Rim doslej vedno trudil, da se pokaže solidarnega z Berlinom, se pričakuje, da bo tudi on izjavil, da ima Italijan strojne puške rajši kakor makarone.

V nekem beograjskem dnevniku ste mogli prejšnji teden videti članek z naslovom: »Potom fašizma se bori naša žena za pravico do dela.« Mi pa mislimo, da si naše žene v Črni gori in primorskih krajih, kjer morajo

često prevzemati dolžnosti oslov (s tem da na svojih ramah nosijo drva), niso pridobile te pravice do dela potom feminizma.

Nova uredba o avtorskih odškodninah.

V »Službenih Novinah« je bila 25. jan. objavljena nova uredba o avtorsko-pravnem posredovanju. Po tej uredbi bo posredovanje o zaščiti avtorjem pod nadzorstvom prosvetnega ministra. Vse dosedanje »avtor-centrale« in slično so odpravljene. Posredovanja bodo v bodoče vršila posebna avtorska društva, ki bodo priznana po prosvetnem ministru. Vse to se bo uredilo v štirih mesecih. Minister bo izdal še posebne pravilnike o načinu poslovanja teh društev, o tarifah avtorskih nagrad in sploh o izvajanju zakona o zaščiti avtorskega prava. O uredbi je pro-

ima za seboj vse drugačno zgodovino, Nemci so poskusili s svojim imperializmom 1914. leta, Danci in Švedi so pa že pred davnimi stoletji, ko so nekaj časa vladali celó Angležem, preizkusili usodo vojskovanja. Nemčija dejansko demokracije nikdar imela ni, Skandinavci pa živé v njej že nekaj stoletij. V skandinavskih državah živé narodi, ki že več kakor sto let ne poznajo vojne in ki so znali ohraniti svojo nevtralnost tudi v svetovni vojni, ko je vsa druga Evropa krvavela, zato tudi nimajo oficirske kamarile. Ti narodi vedó ceniti mir, svobodo, kulturo, demokracijo in blagostanje; zato si je nemogoče zamisliti, da bi pri njih samih prišlo do kakega nasilnega, kr-

vavega prevrata. Vsa njihova miselnost je daleč pred nami. Vidijo, da jim je le mir prinesel toliko blagostanja. Z mirnim razvojem je postalo delavstvo odločujoči del naroda in njegova vlada skrbi za še večje blagostanje ljudskih množic s pravičnim razdeljevanjem dobrin. Skandinavski narodi vidijo edino nevarnost od zunaj; temu spoznanju odgovarja njihova zunanja politika, ki se noče vmešavati v nobene zadeve drugih evropskih držav in varuje svojo nevtralnost napram vsem. Če bodo zavarovali svoj mir od zunaj, bo zavarovan tudi njihov mirni razvoj v socializem doma, dočim nas druge Evropce še marsikaj hudega čaka.

—r—

ROKE

RIJAVEC VLADIMIR

»Boli?«, ga je vprašal zdravnik, ko je zadnjikrat zagtegnil obvezo krog zapestja in jo pričvrstil ter pričel polagoma odpuščati podvezo, ki jo je bil napravil na Andrejevi nadlakti.

»Ne,« se je zdramil Andrej in zmeden pogledal na snežnobelo tkanino, skozi katero je pričela siliti kri in barvala po njej večje in manjše lise, ki so se počasi večale in so bile v sredi živordeče, proti obodu pa bolj in bolj vodene. Ni ga bolelo. Tako nenadoma se mu je dogodilo in tako čudno je prišlo, da ni utegnil misliti na bolečine. Mučil se je, da bi si v možganih uredil dogodke, jih zvrstil in si tako morda pojasnil, kako se je znašel s krvavo roko pri zdravniku. — In urejeval jih je; jih razvrščeval in pretehtaval; — opravičeval se je pred samim seboj. — a koncem koncev je le moral priznati, da ga je zadela kazen vesti. Da! Kazen vesti.

Pred dvema tednoma se je začelo. Takrat, ko je stroj cdtrgal Samsonu roko. — Slične nesreče so se v tovarni dogajale večkrat. Poškodovancu so včasih izplačali odškodnino, včasih ne. Ravnateljstvo je vedno upoštevalo le mnenje in ugotovitve svojega izvedenca.

Neprijetna služba, biti takle izvedenec. Andrej je to dobro vedel in občutil; — — toda takrat, ko je dokončal svoje študije, jo je rad sprejel in hvaležen je bil Swei, da je pri očetu govorila zanj; — hvaležen ji je bil za uslugo, s katero mu je omogočila, da je ostal blizu nje.

Swea.

Bila mu je najbližja izmed vseh, ki so mu ostali. Spoznala sta se pred leti v dramatski šoli, ki jo je vodilo Na-

rodno gledališče. Andrej je zahajal tja bolj za zabavo in le kadar so mu predavanja dopuščala, — Swea pa se je popolnoma posvetila tej umetnosti. Napredovala je hitro, prorokovali so ji veliko bodočnost — — in res je bila prva iz dramske šole, ki jo je gledališče angažiralo.

Nepozaben mu je ostal dan njenega prvega nastopa. Igrala je v drami, ki ji sedaj ni več vedel naslova, mlado proletarsko mater, ki se žrtvuje, da bi spreobrnila sina, ki ga je omamilo in zapeljalo mesto, da se sramuje svojega delavskega porekla, — — — pa pade v roke razbesneli masi, ki zahteva njeno smrt. Swea se je vživela v svojo vlogo, — odigrala jo je dovršeno. Andreju se je zdelo, da ima pred očmi svojo mater; — — zdelo se mu je, da ni igra, ampak resnica, kar se je dogajalo pred njim na odru.

Mati.

Da, tudi njegova mati je bila delavka. Skrbela je zanj in ga učila. Očeta že dolgo ni imel več; — — komaj, komaj se ga je še spominjal. Mati se je morala mučiti v tovarni od jutra do večera, dan za dnem, da je mogel dovršiti srednjo šolo in se vpisati na univerzo. Kolikokrat ji je pobožal izmučene, toda še vedno krepke roke in jih stisnil k svojim ustnicam; — kolikokrat je občudoval gube, ki so jasne in ostre, kot da bi bile izklesane iz granita. ležale na njenem čelu, izpod katerega je sodilo svet dvoje drobnih, a svetlih in živahnih oči; — kolikokrat je poslušal priprosto modrost, ki so mu jo razlagala njena usta in kolikokrat ga je bodrilo njeno življenjsko geslo, ki ga ni zatajila nikdar:

svetni minister dal novinarjem daljšo izjavo, v kateri pravi med drugim:

S to uredbo ustreza vlada upravičenim zahtevam množičnih gospodarstvenih in kulturnih interesentov. Prosvetno ministrstvo kot oblast, ki je pristojna za nadzorstvo nad izvajanjem avtorskega prava, je bilo zadnja leta kar natrpano z vlogami in pritožbami ne samo avtorjev, temveč tudi trgovskih zbornic, gostilničarskih združenj, kopaliških zvez, šol, narodnih čitalnic, gledališč, kulturnih in patriotskih društev, društvenih domov itd. proti zahtevam avtorsko pravnim posredništvom in pobiranju avtorskih nagrad, češ da se to vrši samovoljno in brez tarife, ter se brez zadostne kontrole razdeljujejo. Te pritožbe so našle odmev v široki javnosti in pred sodišči, do izraza so pa prišle v po-

slanskih govorih in interpelacijah na posrednega ministra.

Izvajanje avtorskega prava zahteva povsod obstoj posredništev. Po eni strani zato, ker avtor ne more sam vršiti kontrole in voditi in sicer izrabljati svoja dela, ker se njegova dela često izvajajo istočasno v mnogih krajih in v veliki oddaljenosti, po drugi strani pa tudi zato, ker koristnik, to je tisti, ki bi rad izrabil avtorjevo delo, prireditelj koncertov itd., ne more dobiti dovoljenja, ki mu je po zakonu potrebno, o pravem času stopi v stik z avtorjem, ki je pogosto pripadnik tujih držav. Potrebno je torej, da obstoji na vsem področju Jugoslavije organizacija, ki bo pooblaščená po domačih in tujih avtorjih in ki bo mogla dajati dovoljenja koristnikom, avtorje pa zaščititi pred prepovedano zlorabo,

Brez te praktične posredovalske organizacije avtorju, ki je po zakonu zaščiten, tehnično ni mogoče te zakonske zaščite praktično izvesti, koristnik mora pa begati in iskati dovoljenja, brez katerega bi odgovarjal i kazensko i civilno. Šele v teku časa, je po mnogih žalostnih izkušnjah dozorela v Evropi praksa, da to posredništvo ne sme biti lukrativno podjetje, ki bi neslo korist samo nekaterim, temveč ima biti organizacija, ki ima vpoštovati ne samo svoje in avtorske interese, ampak tudi splošne, javne in socialne interese, ter gospodarske možnosti tistih, ki se z avtorskim deli okoriščajo. Čeprav je bilo to povsod v Evropi v veljavi, je ta praksa pri nas bila v rokah zasebnih posredništev z merkantilnim ciljem, in brez zadostnega, tako rekoč brez vsakega nad-

»Boj, Andrej! Boj vsemu, kar ni z nami! Bolje da umreš stoje, kot da bi moral živeti na kolenih.«

Sedaj je ni imel več. Tudi njo je pregazila podivjana masa. Izginila je, kot da je nikdar ni bilo. Ranili so jo pred tremi leti ob priliki prvomajskega delavskega obhoda, ki se je razvil v demonstracijo. Dobro se je spominjal, kako so jo tistega usodnega jutra prinesli vso krvavo domov, — ko je mislil, da je mrtva, pa je še zmogla toliko sile, da mu je povedala, kar ji je ležalo na srcu:

»Z mano je končano, Andrej! — Ni mi težko umreti, — samo to mi prisezi, da boš delal in živel kot sem te učila,« je razbral bolj po premikanju njenih ustnic, kot iz njenega umirajočega glasu.

»Bom, mati! Prisegam!«

Nasmehnila se je in mu stisnila roko.

»Boj, Andrej! Boj — — —«

Konec. Le košček svinca — — — in ni je bilo več.

Swea mu jo je s svojo igro priklicala v spomin. Hvalen je bil za to. Nikdar še, po tistem prvomajskem jutru, ni bil videl matere tako žive pred seboj. — Ko je zastor zadnjikrat padel, je obsedel zamaknjen na svojem sedežu. Ni ga zmotilo navdušenje občinstva; — — živel je še naprej v minulih spominih, ki so se mu nizali drug za drugim in ki jih je obtipaval s sveto pobožnostjo otroka, ki boža drobne jagode na materinem molku.

Swea je bila vesela. Vsi so ji čestitali, — le Andrej se ji ni približal.

»Zakaj si tak?,« je stopila k njemu. »Se prav nič ne veselíš mojemu uspehu?«

»Oprosti Swea! — — — Ko bi vedela, koliko bridke resnice je bilo v tvoji igri.«

Ni mogel skriti solz. Swea jih je opazila. Z mehko roko ga je pogladila po licu.

»Verjemi mi Andrej: jezila sem se nate poprej, ker se nisi veselil z mano; — toda sedaj sem srečna. Tvoje solze so mi najdragocenejša čestitka!«, mu je zatrdila.

Zardel je nerodno kot petošolec in se nasmehnil, da bi skrnil zadrego.

»Obljubila sem drugim, da bom šla z njimi, — a rajši bi ostala sama s tabo, Andrej. — — Spremi me malo!«

Od takrat sta bila mnogo skupaj in obema so bili dragi ti trenutki. Njuno prijateljstvo se je še poglobilo. Ko je Andrej končal študije, je Swea pri očetu dosegla, da ga je sprejel v svojo tovarno in mu poveril odgovorno mesto izvedenca za nezgode. Spočetka mu je bilo delo nepoznano in zato težko. — za par mesecev se pa je privadil. Imel je delovno sobo tik ravnateljve in kadar je bila Swea pri očetu, se je prav gotovo ustavila tudi pri njem. Neštetokrat se je med delom zalotil v mislih nanjo — in vsakikrat si je odkrito priznal, da bi mu bilo zelo težko, če bi nenadoma prestala biti. — Ni ga motilo, da sta vzrasla vsak v svojem svetu; da je Swea živela v razkošju in izobilju ter da ni vedela, kaj je glad, ki ga je on tolikokrat občutil; — ni ga motilo, da jo je videl vsak dan v drugi obleki, v drugih okraskih in da se je vozila

po mestu v svojem avtomobilu; — — ne, vse to ga ni prav nič motilo! Še vedno je videl in ljubil v njej ono proletarko, ki jo je bil spoznal na prvi predstavi. Taka je živela v njegovih očeh, v njegovih mislih in srcu, — — vse drugo so mu bile malenkosti, ki jih je neopažene puščal mimo sebe. Swea je bila in ostala živa slika matere.

Čas prinaša svoje. Mišljenja se spreminjajo in zakrivljajo ob dogodkih, kot se je zakrivil svetovni prostor, ko je padlo ali nastalo v njem prvo telo, prva masa.

Andrej ni pozabil, kaj ga je učila mati. Prijazen je bil z delavci v tovarni in pomagal jim je, kjer je le mogel. Svetoval tudi. In dosedaj se mu je še vedno posrečilo prepričati in pregovoriti ravnatelja, da je ponesrečencem izplačal odškodnino. — Le nekaj mu je govorilo, da ne bo šlo več dolgo tako po sreči; — da se mu bo enkrat spodtaknilo. In se mu je res. Pri Samsonu.

Bolj kot pri vseh drugih je bil uverjen, da se Samsonu ni pripetila nesreča zaradi malomarnosti ali nepazljivosti. Poznal ga je dobro. Le kako uveriti ravnatelja o tem?

Poskušal je po ovinkih. Ali se je gospod ravnatelj že odločil za njegov predlog, ga je vprašal. Za predlog, da bi povišali odškodnino, ki jo ravnateljstvo izplačuje v primerih nesreč, — ker so delavci sedaj premalo zavarovani, — takorekoč nezavarovani, dočim je možnost poškodb ob strojih razmeroma velika.

»Mislil sem o tem, — — — toda prav zato, ker je možnost poškodb ob strojih razmeroma velika, bi značil vaš predlog za nas prevelik riziko. In denar je predragocen, da bi ga smeli metati proč! — — Držimo se določb, ki jih predpisuje zakon!«

»Pa bi vendar morali napraviti tako,« ni popustil Andrej. »Saj bi tovarna pri tem le malo izgubila!«

»Več kot mislite! — — A daleč prav gotovo ne bi prišla, če bi se morala ozirati na težave posameznikov. — Sicer pa vas razumem, — — toda na nekaj pozabljate: sprejel sem vas v tovarno, da boste delali v njeno in našo korist in ne v korist delavcev.«

Andrej ni vedel, kaj naj bi mu odgovoril. Le na Sweo se je spomnil in se vprašal, kaj bi ona napravila, če bi bila sedaj na njegovem mestu. Tudi ravnatelj se je spomnil nanjo in glas mu je postal bolj prijateljski.

»Še nekaj vam bom svetoval: ne kot ravnatelj, — kot oče. Nič nimam proti temu, da se zanimate za Sweo, toda hočem, da si poprej ustvarite dobro pozicijo. Zato se držite mojih nasvetov. — — Swea je navajena na udobje, ki ji ga za sedaj še ne morete nuditi. — Razmislite malo o tem!«

Andreju je bilo neugodno, da sta zašla tako daleč in iskal je pripravnih besed, da bi pričel drug razgovor. Stopil je do pisalne mize in položil nanjo par spisov.

»Kaj je s Samsonom?« se je spomnil tedaj ravnatelj.

»Ne morem verjeti, da se je ponesrečil zaradi nepazljivosti.«

»Vzrok vsaki nesreči je nepazljivost! Ne more biti drugače! — — Samson se je pritožil na Okrožnem uradu za

zorstva države, čeprav je le-ta pri obrambi javnih, kulturnih in gospodarskih koristi tu zelo zainteresirana.

Z državnim nadzorstvom, ki se zdaj uvede, bodo koristniki zavarovani pred pretiravano visokimi in samovoljno odmerjenimi nagradami. Avtorskopravnemu posredništvu je značaj pridobninskega podjetja. Zavarujejo se kulturni in splošni interesi, ki so bili v tej stroki neupravičeno podrejeni osebnim interesom in so bili pravi monopol zasebnih posredovalcev. Zdaj se pa uvede sistem, ki vlada v vseh drugih evropskih državah, to je, pooblaste se posebna organizacija in avtorska društva, ki bodo odslej nosilci posredniških pooblastil in bodo poslovno vršila posredovanje.

Novo določbe za tombole, loterije in srečolove.

Kmetijski minister je na podlagi zakona o ustanovitvi in ustroju državne razredne loterije predpisal na predlog upravnega odbora državne razredne loterije pravilnik o privatnih loterijah, tombolah in ostalih igrah na srečo. Novi pravilnik precej omejuje prirejanje loterij, tombol in drugih iger na srečo in otežuje postopek za pridobitev dovoljenja, ki ga izdaja le kmetijsko ministrstvo.

Odslej je treba prošnje za prireditev loterije, tombole ali kake druge igre na srečo predložiti upravnemu oblastvu prve stopnje, v prošnji je treba navesti igre, ki se namerava prirediti, in svrhu, kateri je namenjen dobiček, točno število srečk, ceno posamez-

ne srečke, odnosno število tombolskih kart in ceno posamezne karte, odnosno število posameznih vlog in znesek posamezne vloge, nadalje število dobitkov in njihovo tržno vrednost z navedbo, ali so dobitki kupljeni ali pa poklonjeni odnosno pribavljani na drug način in končno dan, kraj in lokal, kjer se vrši žrebanje, odnosno tombola. Upravno oblastvo prve stopnje dostavi prošnjo banki upravi, ta pa kmetijskemu ministrstvu s obrazloženim mišljenjem, zlasti glede števila srečk, (tombolskih kart, vlog), njihove cene, s potrebnimi podatki o delovanju prisilca, o velikosti in socialni strukturi kraja, kjer se naj igra vrši. Če vrši igro javnopravna ustanova mora le-ta predložiti tudi svoja pravila, odnosno odobrenje pristojnega nadzorstvenega oblastva.

zavarovanje delavcev. Za jutri dopoldne so določili rekonstrukcijo nezgode. — Ugotovite, kaj je povzročilo Samsonovo nepazljivost, — — potem smo kriti! Pričakujem od vas pozitivnih rezultatov!»

Andrej se prvkrat občutil, da je vezan. Spoznal je, da je le suženj brez svobode volje in bil je prepričan, da bo nekega dne odpuščen, če ne bo delal tako, kot je želel ravnatelj. In kaj potem? Kam naj se obrne, kje naj išče službo, kako naj živi?

»Odpusti mi mati. Ne morem drugače! Vsi živimo na kolenih, — vsi klečimo pred vsemogočnim, ki mu je ime Denar. — — Ti si me lepše učila. Želela si, naj bom svoboden, — — ali življenja na zemlji ne morem obrniti; ne morem ga spremeniti. — — Saj si vedela in nešteto krat občutila, kaj je naš vsakdanji kruh!»

Ponoči so ga mučile težke sanje. Šele proti jutru se je umiril. Prikazni, ki so ga lovile, so dobivale človeške oblike; druga za drugo so izginjale; ogromna scenerija njegovih sanj se je manjšala. Pred njim je ostal le še stroj, čigar kolesje se je z lahkim ropotom in brez vsake naglice vrtelo, da so neštete ročice in vzvodi sedaj zapirali, sedaj odpirali pot solnčnim žarkom, ki so silili skozi zapleteno mašinerijo. In ob stroju je stala mati. Ni se zganila. Izgledala je z granitnimi gubami na čelu in ostrimi gubami na čelu in ostrimi, bledeimi ustnicami brez nasmeha kot neizprosni kip.

»Kaj naj napravim, mati?»

Ni mu odgovorila. Le tri prste je dvignila in spet ostala nepremična.

Andreju je postajalo neznosno. Dušilo ga je. Zakričal je in se prebudil.

S temno slutnjo je odšel v tovarno. Niti hladen jutranji zrak ga ni mogel umiriti. — Mnogi so hiteli mimo njega, z njim in kot on: brez nasmeha, brez besed, z odmerjenimi koraki, z vedno istimi kretnjami. Automati, je pomislil.

Edino, kar je obrnilo nase njegovo pozornost, je bila plavolasa glavica otroka, ki je s knjigami v roki stopal proti njemu. — Vsako jutro se je srečaval s Samsonovim dekletcem: vsako jutro je pogladil te svilene, nakodrane laske; vsako jutro mu je prijeten glasek iz drobnih, kot češnja rdečih ustec zaželel dobro jutro. — — Danes se je Andreju zdelo, da ne bi mogel pogledati mali v oči, — da bi moral povesiti pogled, ko bi ji stisnil roko. Sram ga je bilo. Dvignil si je ovratnik na suknji in stonil preko ceste.

In kot automat je hitel dalje. Brez misli; — — na vse je pozabil. Tudi na to, da sta se vsako jutro srečavala pred tovarno s Sweo in se malo pogovorila ali si vsaj zaželela srečen dan.

Ni onazil, kdaj se je s svojim avtomobilom ustavila ob njem. Morala ga je poklicati, da se je zdramil.

»Zakaj si žalosten, Andrej? — In tako zamišljen? — Kaj te teži?»

»Vest, Swea.«

Začudila se je, — a ko ji je vse povedal, ga je razumela, čeprav jo je motila njegova tenkočutnost.

»Saj ni tako hudo, Andrej. Vsem ne boš nikdar ustregel. — — In tudi nase moraš misliti. Napravi tako, kot ti je rekel oče. Boš? — Meni na ljubo, Andrej!»

Sklonila se je k njemu in ga poljubila.

»Lepe so ti oči, kadar so žalostne, — — — pa vendar nočem, da si žalosten. — — Opoldne me počakaj!»

»Bom,« je iztisnil iz sebe in ji pomahal, ko je bila že daleč. —

V tovarni ga je pozdravilo delo v polnem teku. Ali danes ga niso zanimali stroji, — niti ni odzdravljajal delavcem, čijih glasov zaradi ropota ni slišal, pa je vendar dobro vedel, da so besede, ki so jih izgovarjala njih usta, namenjene njemu. — Spoznanje, da je suženj, mu je vzelo vse veselje. Suženj. — — — Suženj onim, ki jim služijo tudi te jeklene zveri in prav tak automat kot so one.

Javil se je ravnatelju, — nato se je spet vrnil k stroju, kjer se je dogodila nesreča. Samson in uradnik Okrožnega urada sta ga že čakala. Pozdravil ju je tiho, — potem se je moral obrniti proč. Ni mogel gledati rokava, ki je prazen mahedral ob Samsonovi desni strani.

Samson.

Saj mu ni bilo tako ime; — to je bil le vzdevek, ki so mu ga nadelo zaradi njegovih silnih rok. In če so mu jih tu pa tam občudovali, je vedno le skromno odvrnil:

»Dokler jih bom imel, ne bom lačen.«

A danes — — —! Izgledal je kot senca. Bil je blede in na obrazu se mu je poznalo, da ga rana še boli.

Gospod iz Okrožnega urada si je pazljivo ogledoval stroj; — kar ni vedel, je vprašal Andreja; — — končno sta se zedinila, da se nesreča pri normalnih okoliščinah ni mogla dogoditi. Prosila sta Samsona, naj jima razjasni, kako je vendarle prišlo do tega.

»Kar je je,« se je branil Samson. »Roke mi ne morete vrniti.«

»Recite vendar nekaj, človek božji! Saj gre za vaše dobro,« ga je silil uradnik. »Je šel v tistem trenutku kdo mimo vas, — vas je kdo kaj vprašal ali se je morda kdo zadel ob vas?»

»Ne.«

In vendar je moralo nekaj biti, — — moralo se je nekaj zgoditi, kar je v tistem času obrnilo vašo pozornost drugam!»

Samson kot da je hotel odkimati, — — — a se je premislil in za čas komaj slišno rekel:

»Da. — — Časopis.«

»Časopis?« sta se začudila Andrej in uradnik. »Časopis? — — Kakšen časopis?»

Samson se je nekako grenko nasmehnil:

»Ne vem. — — Če vas zanima in če ga niso že pobrali, morda še sedaj ležati tam.«

Skrajno čudno se jima je zdelo, da bi časopis mogel zakriviti nekaj tako strašnega. Sklonila sta se nad stroj. Od ležajev kapajočega olja omaščen papir, ki je Bog vé kako padel med kolesje, da ga je bilo videti samo od zgoraj in ni bilo mogoče priti od strani do njega, je silil med dve konzoli. — Andrej je v začetku pomislil, da se je Samson ponesrečil, ko je hotel odstraniti časopis, — — a že v naslednjem trenutku je vzbudil njegovo pozornost članek, natisnjen v dnevniku. Sklonil se je še niže — in kljub temu, da je bil papir zamazan in raztrgan, je bil uverjen, da je naslov članka dobro prečital in da ga mlade oči niso izdale. — Saj mu končno ta vest tudi ni bila nova! Že pred mesecem dni mu je Swea omenila, da ji je oče zavaroval roke za pol milijona dinarjev. Njene lepe roke, ki so jih cenili za najlepše v mestu. — Priznal si je, da je bil najbrž ta članek vzrok Samsonovi nezgodi. — saj si je lahko zamislil, kako je mogla delovati taka vest na delavca, čigar roke so bile stalno v nevarnosti, da mu jih zdrobijo in zmečkajo jekleni zobje, — ki pa mu jih prav zaradi tega niso hoteli zavarovati.

Roke. Samsonove — Sweine.

Andreja je mučilo vprašanje, kako se bo vsa stvar končala. — — pa niasi ga je še tako mučilo, — misli so mu bolj in bolj uhajale k Swei.

»Ne smem te izgubiti, Swea! — Nikdar!»

Uradnik je postajal nestrpen.

»Zakaj niste ustavili stroja, če ste hoteli izvleči papir,« se je obrnil k Samsonu. »Ne moremo vam pomagati, — sam ste si kriv, da se vam je dogodila nesreča. — Ni res tako, gospod Andrej?»

»Da,« je rekel Andrej težko, kot da je podpisal smrtno obsodbo.

»Mater si zatajil,« mu je očitala vest.

Samson ni rekel besedice. Počasi je vstal in odšel. Nepokrita glava se mu je pri vsakem koraku upogibala in desni rokav se je pozibaval z njo. Andreju je bilo, da bi zajokal, ko je gledal za njim. — Upal je, da bo šlo vse to

lažje mimo njega, — — a teh par trenutkov mu je povedalo, da mu bo dogodek še dolgo ležal na duši.

»Suženj sem. Oprosti mati! — — Grešil sem — — Swei na ljubo. Ne smem je izgubiti!«

Od nikoder glasu, ki bi ga bil potolažil. Le roke: Sweine, lepe in mehko božajoče, — materine, žuljave in okorne, — Samsonove, ne, samo ena Samsonova, močna in ogromna. Božale so ga in mu pretile obenem: Umikal se jim je, a čutil, da se pri tem nekam pogreza; — da izgublja tla pod nogami.

Kolesje jeklene zveri se je z lahkim ropotom in brez vsake naglice vrtelo, da so neštete ročice in vzvodi sedaj zapirali, sedaj odpirali pot solnčnim žarkom, ki so silili skozi zapleteno mašinerijo. — Andrej se ji je bližal in se naslonil nanjo.

»Kaj mi je danes?«

In spet se mu je zazdelo, da ob stroju stoji mati. Čutil je njeno bližino in počasi je dvignil pogled k njenemu obličju.

»Odpusti mi!«

Stegnil je roko proti njej. Umaknila se mu je.

»Mati!«

Ogromne čeljusti z neštetimi zobmi so budno pazile na vsak njegov gib. Nenadoma so zagrabile. Andrej je čutil, da mu je roko nekam povleklo, — da je zahreščalo, kot da je zašel kamen med kolesje in da mu je topla tekočina oblila roko. — Potem se je zgrudil ob stroju. Trije prsti na desni roki so mu manjkali, — oni trije, s katerimi je prisegel materi, ko je umirala.

Državlјanska šola:

NICCOLO MACHIAVELLI

Često se bere in čuje ime Niccolò Machiavelli (izgovori: Nikolò Makiaveli) in beseda makiavelizem, toda le malo jih je, ki bi vedeli, kdo je bil pravzaprav ta Machiavelli. Z makiavelizmom označuje časopisje navadno najgršo, najzahrbtnejšo, najogabnejšo, najbolj izdajalsko politiko, kakor da bi bil Machiavelli njen utemeljitelj in zagovornik. Tisti, ki tako zavračajo in obsojajo Machiavellija, ga ali ne poznajo ali so pa sami največji licemerci, ki bi se radi ljudstvu predstavljali kot nekaj povsem drugega, kakor so v resnici. Zato pačijo Machiavellijevo podobo, ki gotovo ni podoba svetnika ali moralista, toda on se tudi kot takega nikdar izdajal ni. Ker je on pokazal resnico, kakršna je in je ni prav nič olepšaval, slikajo njega, kakor da je on oče vse grdobije na svetu. Nihče ne bo mogel trditi, da je Niccolò Machiavelli s svojimi spoznanji odpravil moralo iz političnega življenja narodov in razredov; nikakor ni bil on satan, ki bi prej sveto idilično zemljo spremenil v torišče najhujših bojov. Pred Machiavellijem, v njegovi dobi in za njim so bili med tirani, diktatorji, demagogi in politiki ljudje, ki so se znali spretno prikrivati, simulirati ljudje, ki so znali virtuozno zlorabljati vse človeške slabosti, računati z ljudsko pozablјivostjo, se dobrikati ničemurnosti ljudi, žonglirati z ideali in programi in se z vsemi sredstvi dokopati do oblasti. Niccolò Machiavelli vsega tega ni nič kriv, ker on je samo vse to razodel v jasno formuliranih stavkih, ki držé danes prav tako kakor pred 410 leti ob njegovi smrti.

Če poglavje »Državlјanska šola« v našem časopisu začnemo z njim, ga nočemo s tem niti slaviti niti soditi, temveč priobčujemo to razpravo zato, ker je prav on mojstrsko razodel sredstva, s katerimi gospodujejo vladajoči; ta pa moramo poznati. Prepričani smo, da bi mnogo manj ljudi nasedalo demagogom, če bi poznali demagoge in njihovo obrt, ki je tako stara kakor človeška družba. Posebno za delavski razred, ki je danes prvoboritelj za ustvaritev novega družabnega reda in ki se baš na višini svojega boja srečava z nepopisnimi težavami, je potrebno, da pozna politično rutino nasprotnikov; zanj velja v neki meri pismo, ki ga je Machiavelli iz pregnanstva pisal svojemu prijatelju, ko ga je ta prosil, naj najde kakega pridigarja, ki bo poučil Florenco, iz katere je bil izgnan: »Ti hočeš pridigarja, ki naj jim kaže pot v paradiz. Jaz bom pa iskal nekoga, ki naj jim pokaže pot k hudiču. Kajti pot do paradiza je mogoče spoznati le, če poznaš in se izogiblјeš poti, ki vodi v pek el.«

Niccolò Machiavelli se je rodil 1469. leta v Florenci, ki je bila takrat cvetoče italijansko mesto, katerega vpliv se je čutil ne samo v vsej Italiji, temveč tudi daleč izven njenih mejâ in ki je že tedaj s svojim meščanstvom, bogastvom in trgovino prehajala iz srednjeveškega fevdalstva v novo meščansko dobo. Gospodarska in politična naprednost Florence se je izražala tudi v njeni kulturi. Florenca v tisti dobi je dala Italiji in deloma vsemu kulturnemu svetu najvišje duhove. Njih vrstni red se začne z Niccolom Niccolinijem, ki je iz zakladov treh celin ustvaril temelje vsem knjižnicam Evrope, s Picom della Mirandola, ki je spisal klasično razpravo o »časti človeštva«, z Marsilijem Ficinom, ki je spet odprl Evropi Platonove harmonije. Višek pa pomenijo imena v istem mestu in v isti dobi: Leonardo da Vinci, Michel Angelo, Ariosto in Niccolò Machiavelli.

Veliki umetnik Michel Angelo je dejal, da je treba upodabljanje dreves, travnikov, pristanišč, cest prepustiti manj nadarjenim, ker je pravi predmet slikarstva in kiparstva človek. In njegov sodobnik Machiavelli je dal podobo političnega človeka.

Oče in dedi Niccolò Machiavellija so bili v politični službi florentinske republike skozi dvesto let. Tako je bil Machiavellijev rod v politiki zrasel rod, za katerega v političnem kolesju ni bilo mnogo skrivnosti. Njegov oče Bernardo je bil pravni svetovalec davčnega urada in je kot tak dobro poznal zlato kuhinjo tedaj vladajočih Medicejcev. Njegova služba mu je narekovala veliko previdnost. Zato je bil zgovoren samo doma. Toda o politiki tudi doma pred ženo in otroki ni govoril več, kakor se mu je zdelo dovoljeno. Največkrat je povedal kake krepke dovtipe in ti dovtipi zagrenjenega očeta so najbolj vplivali na otroško dušo Niccolovo.

O Niccolovem otroškem in mladostnem življenju piše biograf Valerin Marcu:

»Niccolò se je kot otrok za vedno pobratil s cesto. Njeno življenje je spoznaval istočasno, ko se je učil govoriti. Tu sta njegov spomin in njegova ljubezen do resničnosti z očmi, usti in nosom zajeli resnično življenje malih ljudi. Florentinska cesta se globoko vtisne v Niccolovo zavest... Drugi otroci uradnikov in meščanov berejo že grško ali se učé pri kakem višjem cehu, muzicirajo, upodablјajo ali slikajo. Niccolò se pa uči kletvic in izrekov po zidovih hiš in straniščih. Niccolò tvori s svojo vztrajno muzikalno nenadarnostjo izjemo v umetniški Florenci. Njega ne zanima ne slika, ne kip, ne melodija.

Če se kasneje sreča z Michel Angelom ali Rafaelom, ga njuni cilji prav nič bolj ne brigajo kakor veter, ki piha po tuji deželi.

Kakor vsak močan mlad človek si tudi Niccolò privoščil razkošje lahkomišelnosti. Hodi po lahkih potih, ki ne vodijo do nobenega cilja. Kdor čuti mnogo moči v sebi, je brez skrbi ob začetku svojega zavestnega življenja. Kali raznih sposobnosti, ki so v njem, mu ne dopuščajo časa, da bi špekuliral na karijero. Navadno vedo le navadni ljudje natančno, kaj mislijo postati.

Isti biograf nazorno oriše tudi okoliš, v katerem je rasel Niccolò Machiavelli:

»Florenca je bila mesto dvomljivcev.

Mož javnega mnenja je bil nevtralen do vseh idealov in ironičen napram vsem podedovanim nazorom o morali. Moralčno svetovje ga ni zanimalo. Bil je prepričan o tem, da so vse ideje lahko tako napačne kakor tudi prave. Florentinski meščan se je čutil svobodnega in vzvišenega v tem nazoru. Kronisti tožijo o ravnodušnosti mnogih bogatih Florentincev.

Nebesa so se jim zdela prazna, zemlja pa polna možnosti za sposobne in brezobzirne...

Tak svet brez vsake nadzemeljske ideje, brez vsakih spenjenih iluzij, tuj vsaki neotipljivi teoriji, brez vsake fikcije je tvoril politični realizem Florentincev.

»Špekulirati o stvareh, ki jih ne vidiš, je gola neumnost,« piše Machiavellijev prijatelj Guiccardini.

V takem svetu je zrasel Niccolò. Prost vsake dogmatike in predsodkov je zgodaj zahrepenel po izkušnjah, ki so se mu tudi skoro nudile. Kmalu je dobil politično službo pri florentinski republiki in ta služba ga je v raznih misijah privedla do najmočnejših vladarjev tiste dobe, do Cesarja Borgia, papeža Aleksandra VI., Klementa, francoskega kralja Franca I. itd. Pot pa ni bila vedno gladka. Z menjavo vladajočih strank se je menjala tudi njegova usoda. Često je bil lačen in brez sredstev, mnogokrat se je zvijsal v odvisnosti, večkrat je moral, kakor je sam rekel, »hoditi za marsikaterim, ki je nosil boljšo sukno«. Toda vedno je ostal neodvisen v svojem mišljenju. Večkrat se je moral proti svojemu prepričanju prikloniti pred močnejšim, toda v zasledovanju resnice je bil dosleden do kraja.

Najhujši udarec je bil zanj, ko so ga radi lažnjive ovadbe, češ da je pripravljaval neko zaroto, vrgli v ječo; po steni te florentinske ječe »se pasejo uši, velike kakor metulji.« Šestkrat so ga mučili na najhujše srednjeveške načine, da bi »priznal«. Končno so ga izpustili, ker so se po drugih izpovedbah prepričali, da so ga mučili zaman. Iz ječe je šel v pregnanstvo in bedo.

Beda in pomanjkanje sta mu potisnili pero v roke. Tu je ustvaril svoja nesmrtna dela »Discorsi«, »Zgodovino Florence« in glavno delo »Principe«. (Imamo tudi Prepeluhov slovenski prevod »Vladar«.) Radi stiske ga je posvetil močnemu Lorencu Medici ali kakor je sam rekel: »K temu posvetilu me je prisilila beda, ki me stiska za vrat.« S tem posvetilom svojim sovražnikom, ki so ga poslali v pregnanstvo, je upal, da bo rešen materialne bede. Toda kaj je napravil Lorenzo Medici?

»Neko dopoldne mu je pred lovom sredi njegovih psov izročil lakaj lep, na pergamentu pisan eksemplar »Vladarja«. Dalje se ni brigal zanj. Zvečer po lovu je videl skrbno spisan rokopis na mizi svoje redkokdaj rabljene delovne sobe. Princ je spoznal ovitek, prebral pisateljevo ime, poklical slugo in mu ukazal, naj temu pisatelju v zahvalo dajo dve steklenici vina. Razen redkih prijateljev, za katere je zvesti Buonaccorsi skrbno kopiral manuskript, se ni nihče brigal za knjigo. Zaman je čakal Niccolò na kakršenkoli odmev. Natiska svojega dela ni doživel.

Razočaranje ga ni zlomilo. V bedi je končaval svoje »Discorse«, začel je pisati knjigo o vojni umetnosti, novele, komedije, pesmi za karnevale in razpravo o jeziku.

Znan in slaven je postal šele z najboljšo komedijo tiste dobe. Naslov te komedije je »Mandragola«, v kateri pokaže tip hinavca. Ta komedija je šla od odra do odra. »Petnajst let državne službe, sedem let svobodnega pisateljevanja o politiki in oblasti ni moglo proslaviti njegovega imena tako kakor ta gledališki komad. Niccolò je moral zapustiti javnost kot uradnik, in jo je pozdravil spet kot pesnik.«

Ko je bil star 58 let, je prišlo do političnega prevrata v Florenci. Pohitel je v rodno mesto v nadi, da se mu bo zdaj na stara leta popravila krivica, da ne bo v najhujši bedi umrl.

Valeriu Marcu piše:

»10. junija 1527 je na dnevnem redu velikega sveta kandidatura Niccolò Machiavellija. Od devetih, ki se priglasé k besedi, jih govori osem hude besede proti njemu. Prvi izjavi: Niccolò je Florentince obrekoval, karikiral in izpostavljajl zasmehu tujcev. Drugi: Machiavelli naj kar piše še umazane komedije, mestu pa ne bo služil. Tretji: Machiavelli je bil tako dolgo na tujem, da se je odtujil meščanom. Četrty: M. ni dober Italijan, ker pove-ličuje običaje inozemcev onstran Alp... Osmi: M. je nevernik, slabši od protestanta.« Zagovor prijatelja Alamanija je množica prepila in s 600 proti 12 glasovom zavrgla Machiavellija.

On sam je tedaj ležal smrtno bolan. S skrbjo gleda na ženo in pet otrok, ki stojé ob njegovi postelji. 22. junija 1527. leta je umrl. Še isti dan so ga pokopali. Samo družina in zvesti prijatelji so ga spremili na zadnjo pot.

Šele pet let po smrti je izšel njegov »Vladar«, ki kmalu postane drugo sv. pismo kraljev. Ker je njegov »Vladar« živ izraz tiste dobe — nastajajočega absolutizma, imajo vsi vladarji to knjigo v rokah. »Opremljajo jo s komentarji, odkrivajo v njej svoje prikrете misli, čujejo biti sree svojih sovražnikov, jih hočejo prekositi in »puštaborajo« državno umetnost. Karl V. španski se je naučil na pamet cela poglavja. Henrik III. in IV. v Franciji se ne ločita od knjige niti en dan. Kristina Švedska je spisala dolg komentar. Friedrich Pruski je kot prestolonaslednik spisal »Antimachiavelli«-ja, s tem je, kakor je dejal Voltaire, pljunil na svojo najljubšo torto, da bi se drugim pristudila.

Pa prebirali in občudovali so knjigo tudi drugi, zgoraj naštetim popolnoma nasprotni ljudje. Jean Jacques Rousseau je proglasil »Vladarja« za knjigo republikancev. Napoleon je dejal: »Edina politična knjiga, ki jo je vredno brati je Machiavellijeva. In Lenin jo priporoča svojim tovarišem v »Otroških boleznih komunizma« kot »strup proti neumnosti«.

Še več je morda tistih, ki so knjigo pred javnostjo objavili.

»O nobeni knjigi se ni napisalo več neumnosti kakor o »Vladarju«. Toda Niccolovo ogledalo, ki ga je pokazal ljudem, se danes nič manj ne sveti kakor prvi dan.«

Kaj je osnovna misel »Vladarja« in drugih njegovih političnih spisov? Machiavelli, ki je dal samo na razum in ki je bil zaljubljen v logiko, je s svojim ostrim razumom opazil, da v političnem življenju razum ne igra prav velike vloge. Strasti človeške narave so odločilnejše.

Boj ki divja po svetu, nemir, ki kali dneve, zagrenjenost, ki navdaja mesta in vasi — vse to se razvija tudi v človeku kot takem. Svet v velikem, v splošnem gibljejo iste strasti kakor razvnemajo posameznega človeka v malem. Človek živi skozi vsa stoletja v nekakem večnem vojnem stanju. Vse človeško življenje je neprestano trenje nesoglasij. V nesreči so ljudje čez mero žalostni, v sreči se kmalu prevzamejo, postanejo ošabni, ničemurni, pripisujejo vso srečo svojim izrednim sposobnostim in postanejo neznosni za svojo okolico. V nesreči se ponižajo in človek jih lahko kupi za sramotno nizko ceno. V nesreči kakor v sreči jih pa goni žeja po življenju. Zato

se vedno za nekaj boré. Če se ne boré iz stiske, se pa iz častihlepnosti, ki jih nikdar ne zapusti, če se še tako visoko povzpno. Svet ne pozna zmagovalcev, ki bi se za dalj časa nasitili ali zadovoljili z zmago. Njihovo pozelelenje po novih osvojitvah je nenasitno in večje kakor možnost nasičenja. Nezadovoljnost je večno delujoča sila; del človeštva hoče imeti še več, kakor ima, drugi se boji, da bi pridobljeno izgubil. Tako pride do sovraštva, do vojne, do uničenja ene države in okrepitve druge. Pri tem so ti osvojevalci »podobni roparskim pticam, ki jih tako obvlada nagon po plenu, da ne zapazijo večjega roparskega ptiča, ki kroži v njihovi bližini, da plane na nje in jih podavi.« Izkusnje prednikov ali razum jih ne more rešiti pred poginom, ker jih vodi strast.

Zlo je na svetu tako staro kakor misleči človek in boj s slabim je tako star kakor vera. Machiavelli, kakor iz vsega vidite, se ne omejuje na opis nekega določenega družabnega reda, niti se ne spušča v kritiko slabosti tega ali onega reda, ker samo opisuje nagone, ki vodijo ljudi kot take do danes brez ozira na posebne gospodarske razmere in interese. Tako Machiavelli v svojih spisih popolnoma opušča tudi boj s slabim. Toda iz slabega tudi dobrega ne dela, kakor to počno svetohlinci. Ne moralizira. Zlo je zanj dana resničnost, kakor na primer morje ali štirje letni časi. Zlo je neločljivo od človeškega življenja, še več, odločilno vpliva nanj. Če ne spoznaš zla, pomeni isto kakor skočiti v prepad. Machiavelli ni razpravljaval o dobrem, ker »je velika razlika med tem, kako živiš, in med tem, kako bi živel, in kdor se drži tega, kar naj bi se zgodilo, namesto tega, kar se v resnici dogaja, ta dela bolj za svoj pogin kakor obstoj. Človek, ki hoče vedno in povsod delati samo dobro, mora končno propasti sredi toliko ljudi, ki niso dobri.«

Ljudje delajo zlo radi svoje narave. Sila je mati vseh stvari. In Machiavelli uči politika, naj računa s to silo, s

človeško naravo, kakor računa mornar z vetrom. Človeška narava je dana resničnost in le človek, ki pozna kaotično pestrost te narave, lahko praktično vpliva in deluje. Za Machiavellija ni niti morale, niti nemorale. Po njem odločajo afekti. Pretkanost, prevzetnost, nevaležnost, sovraštvo, ljubezen, želja po pustolovščinah, slavo-hlepnost, nevoščljivost, bojazljivost itd., to so lastnosti, ki jih mora človek poznati in z njimi kalkulirati, če se poda v javno življenje.

»Pametni ljudje,« pravi Machiavelli, »opazujejo početje ljudi in vidijo, kako so vsi, ki pridejo do velikih bogastev in velike moči, dosegli to s prevaro ali z nasiljem, in da to, kar so si prigrabili z zvijačo ali s premočjo, označujejo s poštenim imenom dobiček, da bi se pozabil grdi način pridobitve.«

Toda politika »ni navadna loterija nasilja, pri kateri bi vsak bandit zadel srečko.« Politik se mora približati »idealu bistroumnosti«, mora vedeti, da je igra človeških nagonov polna kombinacij, da se razmere neprestano spreminjajo, mora se znati takoj prilagoditi novim okoliščinam, ne sme viseti na eni metodi, ki mu je kdaj prej prinesla uspeh, mora varovati svoj ponos, kakor da je zanj beseda »usoda« nepoznana; pri vsej previdnosti pa mora biti neprestano v akciji — kajti le z neposrednim udeleževanjem lahko odkrije polno političnih realnosti, ki bi se mu ne razodele iz samega opazovanja brez izkušenj.

Po teh osnovnih pojasnilih bo lahko vsak razumen človek s pravilnega stališča in s pridom bral njegov glavni politični spis, ki z izredno hladnokrvnostjo navaja za vsako svojo trditve primere iz zgodovine. Kajti če bi hotel natančneje razlagati njegova opažanja, bi moral citirati vsega »Vladarja«, kar bi bilo nepotrebno opravilo, ko je tiskan v knjigi.

—K—

Kritične misli o kongresu pen-klubov

Vsako leto imajo pen-klubi mednarodni kongres v kakem mestu sveta. Poznan je deređ, ki ga je določilo za veliko parado to združenje slavni in neslavni pisateljev. Oficielni in fronderski govori, ki izzvené vsi v čaščenju duha, téme, pri katerih se lahko razvijajo najbolj vzvišena priznanja in najsmelejše deklamacije. Formulacije, ki se ne slišijo slabo in ki ostanejo lahko trajno veljavne. In gospod **Emil Ludwig** je tudi vedno zraven. Toda tedaj, ko bi se morali skleniti v jasne sklepe vsi plemeniti zaključki, ki so vzbudili pozornost v toku debat, tedaj, ko je dana možnost, da se iz vseh lepih besed sklene en sklep, pa čeprav samo neko jasno in realno stališče — tedaj mora po osebnih razmerjih in banketih nezasepljen opazovalec spoznati, da ugledna skupščina mož in ženā, ki bi bila poklicno obvezana misliti, da ta skupščina ne more misliti neke misli do kraja, da postaja zborovanje zvođeno, nelogično, brez izraza. Kar je mislil človek, da bo postala manifestacija duha, ki naj govori človeštvu, se spremeni v dokaz neodločnosti, ki izzveni zato brez vpliva.

Zadnji kongres pen-klubov je bil onstran morja, v Buenos Airesu in potekal je v znamenju tega programa. Gospod Emil Ludwig je bil tudi zraven in za diskusijo so določili vprašanje duhovne in kulturne svobode. In v Buenos Airesu so se izrekli seveda pisatelji za svobodo duha in kulture — kako naj bi sploh dvomili o tem? Bile so seveda diskusije med zastopniki iz dežel, kjer je izražanje misli svobodno, in drugimi, kjer se čutijo pisatelji kot mobilna garda vladajoče državne ideologije. Italijanski literarni gromovnik **Marinetti**, ki se bolje spozna na ricinus kakor na svobodo misli, je demonstriral, toda **Jules Romain** (Francoz), ki je sploh obvladal kongres, je nastopil kot znanilec človečanstva, miroljubnosti, sovraštva proti vsakemu nasilju; on je podaril tudi odgovornost duhovnih delavcev v sedanjih kaotičnih časih. Drugi govorniki in govornice, tako Indijka gospa **Sofija Vadja** so opozarjali pisatelje na njihovo dolžnost, da se brez pomišljanja in strahu

pred eventualnimi posledicami uvrsté v frčnto tistih, ki branijo skromne ostanke človeške neodvisnosti.« Skratka, uho je uživalo, ko je slišalo spet tako pošteno miselnost, toliko zavesti o nalogah pisateljev, tako neposreden stik z boji sedanosti. Toda po vseh teh miselnih poletih so varno pristali v nižinah resničnosti — prišlo je do resolucije. Penklubi so sklenili resolucijo, v kateri izrekajo »simpatijo s španskim narodom brez razlike vojujočih se strank. Kongres izraža solidarnost s Španijo v strašni preizkušnji, ki jo doživlja.«

Kdo je to sklenil — kongres pisateljev ali diplomatov? Kje smo pravzaprav — v Ženevi ali v Buenos Airesu? Pen-klubi proglašajo svojo nevtralnost. Njim so generali, ki »vodijo vojno« za vzpostavitev srednjega veka, prav tako pri srcu kakor ljudje, ki krvavé za bodočnost. Njim je prelivanje krvi v Španiji »preizkušnja«, nekaj usodnega, nič drugega. Če bi pisatelji, ki so proti svojemu prepričanju soglasno sklenili to resolucijo, poslušali samo namig argentinskega predsednika in bi radi politike res ne pozabili na literaturo, bi morali imeti pred očmi 70—80% nepismenih, ki žrtvujejo danes svoja življenja, da bi se mogli njihovi otroci naučiti v duševni bedi, v katero hočejo z vsem nasiljem spet vkleniti španski narod. Toda kongresu pen-klubov sta obe strani enako simpatični, kajti kongres mora poseči v žive dogodke, kakor je dandanes treba pisateljem, hkrati pa mora dezertirati pred odgovornostjo, ki je s tem zvezana. Kako je že dejal Jules Romains v svojem velikem spominskem govoru o Zolaju (seveda ni tega govoril v pen-klubu)? »Kamorkoli pogledamo doma ali čez meje, povsod vidimo tisočkratne slabosti intelektualcev, ki se »prilagodé« razmeram tako, da postaja človeku slabo... Da, že nekaj let smo priče trajno odprte svetovne razstave državljanskega figarstva.« Pen-klubi so se torej, moderni, kakor so, podali na ladjo, s katero so peljali vzorno kolekcijo zajčevstva v južno Ameriko.

P. R.

B. Nušić:

„Umrl je velik in zaslužen mož“

Nagrobni govor

Tisti dan je bil torek, torek najbolj navadni dan v tednu, ko se morejo pripetiti le navadne stvari. Solnce je kakor vedno vzšlo na vzhodu; gospod načelnik je kakor vedno pozno odšel v pisarno; moja gospodinja se je kakor vedno zjutraj skregala s svojim možem, skratka, vse same prav navadne stvari, ki se morejo goditi samo na božji torek.

Ali glej, tudi nekaj nenavadnega se je zgodilo tisti torek. Zjutraj sem dobil zelo nenavaden obisk, prišel je sluga z okrajnega načelstva; obisk mi je bil še toliko bolj nenavaden, ko sem zapazil, da ima sluga oči vse objokane. Ker dotlej še nikdar v svojem življenju nisem videl solz državnega sluga, sem jih gledal ob tej priložnosti s posebno radovednostjo.

— Gospod! ... je začel sluga.

— E? — sem dejal in štel njegove solze.

— G. načelnik me je poslal k vam — je nadaljeval s pretresljivim glasom.

— K meni? Lepo, kaj pa je?

— Poslal me je, da vas vodim na načelstvo — je končal sluga in se spustil v jok.

Ko sem slišal zadnje besede, so se tudi meni orosile oči, ker končno sem tudi jaz razumel, da je zelo žalostna stvar, kadar nekoga odvedejo na okrajno načelstvo. Potrepljal sem slugo po ramah in zdaj sem jaz začel s pretresljivim glasom:

— A, bratec moj, ali veš slučajno, zakaj me pravzaprav kliče g. načelnik?

— Vem približno. Ponoči je umrl gazda Josif Stojić, kar nena doma je umrl. Do sinoči je bil še živ, a ponoči je umrl ...

— Lepo, Bog se usmili njegove duše! Ali povej ti meni, zakaj me kliče g. načelnik!

— Pa zato vas kliče.

— Zato? Kako to? Da ni, bratec moj, gazda Stojić umrl nenaravne smrti, ker ... je treba vedeti, da jaz nisem njegov dedič ...

— Ne to — pravi sluga — temveč vse mesto se pripravlja, da čim najlepše pokoplje gazdo Josifa in zato, veste, tudi vas kličejo.

— Tako, bratec ... pa kaj tega takoj ne poveš! Kar se tega tiče ... razume se, tako, da te čujem.

In napotila sva se skupaj na načelstvo z mirno dušo in solzami v očeh.

Vse mesto je bilo na nogah. Vsak znanec, ki ga srečaš, ti položi roko na ramo in z ganljivim glasom spregovori: »Škoda, izgubili smo gazdo Josifa. Gazdo Josif je umrl, a taki se ne rodé vsak dan!«

Stopim h g. načelniku, ki me zelo ljubeznjivo sprejme, ponudi, da sedem, in ves čas najinega pogovora govori z ganljivim glasom. Sploh lahko rečem, da je ta dan vse mesto govorilo z ganljivim glasom. Mislim, da se je tudi moja gospodinja zjutraj kregala z možem z ganljivim glasom, samo da nisem tega zapazil, ker še nisem vedel za žalost, ki je navdala naše mesto.

G. načelnik mi je najprej rekel to-le:

— Gospod, znana vam je žalostna usoda, ki je zadela naše mesto. Nocoj je umrl gazda Josif, človek z redkimi zaslugami, ki ga je vse mesto spoštovalo. Sami lahko precenite, koliko hvaležnosti smo dolžni rajnkemu, pa bi radi dali temu tudi vidnega izraza. Potrebno je med drugim, da rajnkemu nekdo spregovori nagrobni govor. Ker mi je znano, da ste vi napisali neko šaloigro za gledališče, po čemer bi se dalo reči, da ste nekako književnik, mislim, da bi vi to najbolj znali in mogli.

G. načelnik je točno in resno vse to govoril.

— Priznam, g. načelnik — sem začel kot malo v zadregi — priz-

nam, da bi se moglo reči, da sem nekak književnik, toda veste, ta vrsta nagrobnega govora ...

— A ne, ne — me je hitro prekinil načelnik — prepuščam vam popolno svobodo; vi sami izberite slog in tako, ni treba, da je sestavljeno baš klasično kakor za gledališče, temveč ... tu je prišel malo v zadrego g. načelnik ter začel kakor zmeden predstavljati stol.

— Lepo, g. načelnik, toda veste, tudi građiva nimam dovolj.

— Kako, ali vam niso znane pokojnikove zasluge?

— Ne.

— A seveda, vi še niste dolgo časa v našem mestu, da ...

— Naštejte mi glavne — in vzel sem v roke košček papirja in svinčnik.

— Da, da, dobro, pravite, da vam povem ... in tu se je g. načelnik začel česati po glavi, da razmisli, pa kakor da je spet prišel v zadrego, se je začel obračati sem in tja, prijemal v roke pisarniške potrebščine, se začel igrati z njimi in končno je pričel z nižjim glasom ... »Jaz, da vam po pravici povem, tudi jaz sem šele tri leta v tem mestu, pa bi vam jih mogel navesti samo v splošnih frazah, toda za take stvari je bolje, da imate podrobnosti. Ali ne?«

— Da, toda kdo naj mi jih pove,

G. načelnik se je spomnil in rekel veselo in hitro:

— Veste, pojdite h g. proti (proti bi po »rangū« bil enak katoliškemu dekanu, op.). Najbolje je, če greste h g. proti.

Poslovil sem se torej od g. načelnika in se napotil h g. proti ter razmišljal med potjo, kakšen bi bil približno začetek govora.

G. proto sem našel doma. Sedel je v naslonjaču, bil je v pletenih copatah in belih nogavicah in prebiral je »Velikega srbskega narodnega kuharja«, ki ga je napisala Katarina Popović-Miđina in posvetila svoji materi Nančiki Petrovićevi-Purgermajstorski.

— To je lepo, zelo lepo — je vzhiceno dejal g. prota, ko sem mu povedal, zakaj sem prišel.

— Vi kot prota, vi mi boste gotovo mogli najbolje povedati vse velike zasluge pokojnikove, ki bi jih bilo treba omeniti v govoru.

— Seveda, seveda — je odvrnil prota, prestavil desno nogo čez levo in potem ko je s ponosom pogledal na svoje pletene copate, je nadaljeval: »Veste, kar se tiče cerkve, nima posebnih zaslug. Bil je seveda dober kristjan in, kar je glavno, bil je bogat, najbogatejši človek v našem mestu, toda drugače ... kako bi vam rekel, no, najboljše boste napravili, ako greste h g. predsedniku občine. Ta vam bo lahko naštel vse pokojnikove zasluge od začetka do konca.«

Ko sem se poslavljaj od g. prote, me je spremil do vrat, stisnil reko in pripomnil:

— Ta je lepa. Rajnki Josif je zaslužil več; mi nismo v stanju, da bi pokazali dovolj hvaležnosti za njegove zasluge.

Na občini sem dobil župana. Baš, ko sem vstopil, je psoval očeta nekemu mesarju radi nekih občinskih zadev. Da ne bi mislil, da sem tudi jaz prišel v kaki občinski zadevi, in da ne bi tudi meni kaj v naprej opsoval, sem ga prehitel z besedami:

— Ah, vi že veste, kaka žalost je navdala naše mesto za rajnkim gazdo Josifom. Jaz mu bom govoril.

Potem ko je župan odhajajočemu mesarju še enkrat opsoval očeta in mater, se je obrnil k meni in začel s pretresljivim in ganjenim glasom:

— Da, pokojni Josif, škoda!

— Vi ga že dolgo poznate?

— Jaz? Razume se, skupaj sva odrasla.

— Prosil bi vas, da mi naštejete vse njegove zasluge od začetka do konca, da jih bom vse vpletel v govor.

— Da, da, vsekakor je treba imeti govor in prosim vas, čim daljši, da se ne bo reklo, da smo se kar na hitro oddolžili temu človeku, v katerem smo toliko, toliko izgubili. Jaz sem odredil, da pride danes ves občinski odbor semkaj, na sejo. Veste, tudi občina bi mogla pokloniti venec, to bi bilo vsekakor potrebno.

Vzel sem v roke svinčnik in papir.

— Prosim vas torej za vse, kar veste o njem.

— Vse, kar vem o njem? — je začel župan. — Jaz mislim torej, da bi bilo treba imeti dva govora. Če bi imeli še koga, to bi bila sreča, bi mogli biti trije govori, eden pred pokojnikovo hišo, drugi pred občino, tretji v cerkvi.

— Jaz bom govoril na grobu.

— To bi bili potem štirje govori. Popolnoma pravilno: eden pred pokojnikovo hišo, eden pred občino, eden pred cerkvijo in vaš nad samim grobom.

— Ali, veste, jaz še nič ne vem, kaj bi povedal v tem govoru.

— Ne veste? Povejte vse, kar je treba o ranjem Josifu res povedati in malo boste povedali — tedaj je župan urno vstal in ker se mu je zdelo, da je lepo izgovoril gornjo frazo, jo je ponovil še enkrat.

— Prosim vas torej, da mi poveste vse, kar je treba o ranjem povedati.

— Povedal vam bom, ker ni treba nič izpustiti, povedal vam bom od začetka do konca — tedaj je predsednik sedel, se malo zamislil in nato začel počasi: »Veste, pokojnik je bil zelo bogat človek...

— To imam že zapisano...

— Kar se tiče, drugače, ne vem, kaj vse bi mogel povedati in... brate, to bi se mogli vi najprej in najbolje pogovoriti z g. načelnikom.

— G. načelnik mi ni vedel povedati, pravi, da ne ve bogvekaj, ker je šele tri leta v tem mestu.

— Imá prav. Vidite, kako je to pameten človek, pa se noče mešati v naše stvari.

Župan je umolknil in začel po žepu iskati robec in ker ga ni našel, je pozvonil in poslal slugo na svoj dom, da mu od žene prinese robec. Vse to je prav prišlo županu, ker se je ta čas spomnil. Hitro se je obrnil k meni.

— Pa prosim vas, kaj iščete človeka, ko vam nihče drugi ne zna boje povedati kakor naš prota. Pojdite, prosim vas, k njemu, jaz vam bom dal priporočilno pismo.

— Hvala, pri njem sem že bil in on me je poslal k vam.

— A, tako? — je vzdihnil župan in spustil roke na kolena in potem živo nadaljeval: »Veste, o pokojniku je treba do podrobnosti povedati vse, pa vendar bo to še malo. Rečem vam, najbolje bo, če bodo štirje govori, eden pred pokojnikovo hišo, eden pred občino, eden pred cerkvijo, a eden na samem grobu. Nekdo bi lahko govoril še pred gimnazijo, to bi bilo pet govorov, a to ni mnogo za rajnega Josifa.

— Ni mnogo — sem pripomnil tudi jaz. — Toda prosim vas, povejte mi vse, kar je treba povedati o pokojniku.

— Saj vam bom povedal, se razume — malo se je zamislil — toda, pojdite vi, prijatelj moj, h gazdi Janku Mladenoviću, trgovcu, ali ga poznate? On je bil več let župan in najboljši prijatelj pokojnikov. Nihče vam ne bo znal tako lepo povedati kakor on. Jaz bi vam tudi znal, pa se niti spomniti ne morem vsega.

Vstal sem, župan me je pospremil do vrat in mi še enkrat pripovedoval:

— Ko pridete h g. načelniku, mu povejte moje misljenje, da ne bi bilo slabo, če bi bilo več govorov: eden pred pokojnikovo hišo, eden pred gimnazijo in eden nad samim grobom. A mogoče bi bilo dobro, če bi bil eden tudi pred okrajnim načelstvom. Naj razmisli o tem, gospod načelnik, ne bo slabo!

Gazda Janko Mladenović me je takoj prestregel z besedami:

— Zakaj vas, brate, pošiljajo k meni! Rajniki je bil bogat in vsi smo ga spoštovali in bil je zelo zaslužen, toda jaz vam ne morem povedati, zakaj je bil zaslužen. Pojdite k načelniku.

— Sem že bil.

— Pojdite k proti!

— Sem bil.

— Lepo, pojdite k županu!

— Sem bil.

— E, jaz ne vem. Zasluge, zasluge, seveda jih je imel, pa še kakšne zasluge in vse to je treba v govoru povedati, ne sme se nič izpuščati; toda jaz vam tega ne znam povedati, pojdite h komu drugemu. Eto, pojdite k okrožnemu fiziku, on ga je zdravil, on mora vedeti vse to!

Odšel sem k okrožnemu fiziku, dobil sem ga na dvorišču, kjer je spravljal v lonec kumare za vlaganje.

— Gospod doktor, vi ste zdravili rajnega Stojića, za katerim, kakor veste, žaluje vse mesto — sem začel in sedel na stol, ki je bil na dvorišču.

— Da, gospod, toda kaj morem jaz; predpisal sem mu, naj uživa samo lahke jedi, on se je pa včeraj najedel fižola, tri kroznike ga je pojedel. Prosim vas lepo, vi ste recimo zdrav človek, pa požrite tri kroznike fižola, pa vas mora vrag vzeti. Potem pa seveda: okrožni fizik, okrožni fizik... kaj more tu pomagati, prosim vas, okrožni fizik, če pa človek požre tri kroznike fižola!

— Bog se usmili njegove duše! — sem nadaljeval z zelo ganjenim glasom. — Ker je pojedel tri kroznike fižola, je moral zapustiti ta svet.

— Pravilno ste povedali! — se je fizik oddahnil in spustil zadnjo kumaro v lonec, ki je bil že do vrha poln.

Po tem lepem uvodu sem mu povedal, zakaj sem prišel k njemu. Doktor je začel s prsti bobnati po kolenu, potem pa je vtaknil kazalec v usta in začel čistiti neki zob.

— Rajniki Stojić je bil, gospod moj, zaslužen človek — je končno vendarle pričel in jaz sem takoj vzel papir in svinčnik v roke.

— Bil je zelo bogat in zelo spoštovan — je nadaljeval doktor.

— To imam že zapisano, toda o zaslugah...

— O zaslugah, gospod moj... o zaslugah... tega vam jaz ne znam povedati in končno, ko je tu gimnazijski ravnatelj, najbolj poklican človek, da vam to jasno in točno pove, ne vem, zakaj ste prav k meni prišli. Jaz vam tega ne vem povedati.

Odšel sem torej h gimnazijskemu ravnatelju. Tudi njega sem dobil na dvorišču, kjer je telovadil. Povzpel se je na drog in tam zvijal telo na levo in desno. Ko sem ga čakal tako pet do šest minut, je prišel z droga ves poten, odpel telovnik, srajco in prvi gumb na hlačah, sedel in ponudil tudi meni stol.

— Ali telovadite, dragi gospod? — je začel.

— Ne, gospod ravnatelj, rad bi imel nagrobni govor.

— A, pokojnemu Stojiću; res, imate prav. To je redak človek, naše mesto izgubi z njim zaslužnega človeka.

— Saj jaz sem prišel k vam, da me seznanite s temi zaslugami, da bi jih vse omenil v govoru.

— Tudi sam sem hotel govoriti — je nadaljeval ravnatelj in si začel z robcem brisati pot okoli vratu — ali... dobro je, da me boste vi nadomeščali.

— Prosim torej, povejte mi vse, kaj bi vi v tem govoru povedali — in vzel sem svinčnik in papir.

— Stojić je bil zelo bogat človek...

— Da, to že imam zapisano, toda zasluge?

— E, moj dragi, kar se tiče zaslug, sem sam mislil, da se obrnem na okrožnega inženjerja, ki se mnogo peča z javnimi posli. Najbolje je, če tudi vi odidete k njemu. Oh, ta vam bo vedel vsako malenkost. In odšel sem k okrožnemu inženjerju.

*

Vsi štirje zvonovi zvoné. Od gornjega konca, po glavnem trgu prihaja ogromno spremstvo. Načelstvo, občina z odborom, duhovništvo, gimnazija in osnovne šole, obrti, venci, dolge vrste, zaprte trgovine.

Sprevid je že pri cerkvi, jaz pa še vedno nisem zbral gradiva za govor. Direktor gimnazije me je poslal k okrožnemu inženjerju, inženjer k ravnatelju banke, bančni ravnatelj k predsedniku čitalnice, predsednik čitalnice k predsedniku dobrodelnega društva, predsednik dobrodelnega društva k predsedniku pevskega društva, predsednik pevskega društva k starešini trgovinske obrti, ta dalje in vedno dalje, a na mojem papirju, ki sem ga vzel, da ga popišem z beleškami o zaslugah ranjkega Josifa Stojića, je ostala osamljena ona prva beležka:

»Pokojni Stojić je bil zelo bogat človek.«

Ženska Vzajemna Svoboda

KURT TUCHOLSKY - T. M.:

MATERINE ROKE

*Kruh si nam rezala,
kavo nam kuhala,
v priskrčku nam jo delila.
Si brisala, šivala,
pospravljala, ribala,
vse s svojima rokama storila.*

*Zgodaj si vstajala,
časopise raznašala
in si nam cukrčkov dala.
Krompirček si lupila,
hlačke nam krpala
in jih s svojima rokama oprala.*

*Večkrat si nas vse vkup,
če je bil prevelik hrup,
tudi pošteno nabila.
Osmero rodila si,
šestero jih še živi,
si s trudom vzgojila vse s svojima rokama.*

*So mraz, ogenj prenašale,
zdaj pa so stare že,
ne zapuščaj še svoje otroke.
Tu zdaj stojimo, glej,
enkrat se še nasmej,
milujemo tvoje izmučene roke.*

Stanje ženske volilne pravice po svetu

I. Žene imajo volilno pravico kakor možje (splošno volilno pravico) v: Avstraliji, Braziliji, Veliki Britaniji, Danski, Danzigu, Ekvadorju, Estoniji, Indiji (Britanske province in večina indijskih držav), tu žene niso nikdar izkoriščale svoje pravice.

Nadalje v Irski, Islandiji, Južni Afriki (bela rasa), južnozahodni Afriki (bela rasa), Kubi, Južni Rodeziji (bela rasa), na Kitajskem, v Keniji, Letoniji, Lichtensteinu, Luksemburgu, Manski otok, Memel, Nemčija (je brez veljave za moške in žene od leta 1933), Novi Zelandiji, Norveški, Poljski, Združenih državah Ameriških, Sijamu, Sovjetski Rusiji, Turčiji, Urugvaju in na Filipinih.

II. Omejeno volilno pravico: Belgija. (Imajo pravico biti voljene samo vdove padlih v vojni ali enako pravico biti voljene v senat in skupščino. Enako volilno pravico pri občinskih volitvah), Veliki in mali Antili, Ogrska, Nova Zemlja (nerešeno za moške in žene), Portorika, Portugalijska.

III. Volilno pravico pri občinskih volitvah.

1. **Skupno:** Zlato nabrežje, Ciper, Monako, Grčija, Italija (brez veljave).

2. **Omejeno:** Palestina in Rumunija.

IV. Niti aktivne niti pasivne volilne pravice nimajo:

Andora, Argentinijska, Barbadi, Bahamski otoki, Bermudski otoki, Bolivija, Bolgarija, Vatikan, Venezuela, Guatemala, Gvajana britanska, Deviški otoki, Egipt, Irak, Japonska, Jugoslavija, Kolumbija, Kosta Rika, Liberija, Malta (nerešeno), Mehiko, Mauricijev otok, Nikaragua, Panama, Paragvaj, Perzija, San Domingo, San Marino, San Salvador, Sijera Leone, Sirija, Liban, Transjordanija, Fidži, Francija, Haiti, Holandska, vzhodna Indija, Švica. (Province San Juan in Santa Fe so dale ženam neke pravice.)

ŽENSKO RAZNO

Olga Prestes in Magda Evert

Delegacija žen, na čelu z ing. Marijo Veron, advokatkom iz Pariza, je odpotovala v Berlin, da bi kaj izvedela o usodi gg. Olge Benario-Prestes in Magde Evert, ki so bile pred kratkim časom ukrcane na neki parnik v Braziliji ter izročene nemški policiji.

Delegacija žen je bila sprejeta od Gestapa. (Politična policija.) Tukaj so dobile potrdilo o aretaciji, zvedele so, da se o njima vodi preiskava in da Olga Prestes v nasprotju s prejšnjimi vestmi še ni rodila.

Ime preiskovalnega sodnika in kraj internacije se drži v strogi tajnosti. Ravno tako je vsak obisk aretirank prepovedan.

Delegaciji se je posrečilo dobiti dovoljenje, oddati toplo obleko svojim sodružicam in pismeno prošnjo Gestapu, v kateri se zahteva, da se otrok Olge Prestes takoj ko se rodi, izroči stari materi, katera živi sedaj v Parizu.

14.000 slik in 600.000 knjig

so zbrale Madridske oblasti po zapuščenih hišah v Madridu. Vse te knjige in slike so prenešene v posebna skrivališča zaradi očitovanja pred bombardiranjem. Med temi slikami je 30 del Goje in 15 slik El Oreca, za katere se dosedaj ni vedelo.

Težave v prehodnih letih.

Pri ženah med 45. in 50. letom se pojavljajo radi prestanka spolnih funkcij mnoge telesne težave. V teh prehodnih letih postane menstruacija neredna, zvezana s krči in bolečinami v križu. Trenutno nastopa naval krvi v lice in vrat, včasih zvezano z migreno, zvonjenjem v ušesih, slabostmi, vročico, napadi omedlevice in nespečnostjo. Mnoge žene se začenjajo v prehodnih letih debeliti in trpe na prebavnih motnjah.

Da se žene obvarujejo nervoznih funkcionalnih motenj, krčev, krvnih navalov, migrene in nespečnosti, je odlično sredstvo Planinka čaj, katerega naj se pije dnevno 1—2 skodelici. S tem se istočasno pospešuje delovanje črevesja in se žena na ta način lahko obvaruje prekomernega nabiranja maščobe.

Gospa, 49 let stara, je imela na vsaka 2 do 3 mesece menstruacijo z močnimi krči in bolečinami v križu. Za časa menstruacije se je tudi pojavil naval krvi in migrena ter se je pričela debeliti. Po 8 tedenski uporabi Planinka čaja so prenehale bolečine in debelenje je pričelo popuščati.

Reg. S. 529/36

Listnica uredništva in uprave

Ta številka se je nekoliko zakasnila radi skupščine »Vzajemnosti« v Trbovljah. Prihodnje številke bodo izhajale redno mesečno.

List pošiljamo mnogim na ogled tudi naročnikom bivše »Svobode«, ki jo je njen konzorcij nehal izdajati. Komur ušaja, naj časopis naroči po priloženi položnici, sicer naj ga vrne.

Člani »Vzajemnosti« naj poravnajo naročnino pri svojih društvih.

Vse dopise za upravo pošiljajte na: Maribor, Sodna ul. 9/II.

Za uredništvo pa pošiljajte vse dopise (na eni strani samo pisane) na: Uredništvo »Vz. Svobode«, Ljubljana, poštni predal 290.

Uredništvo in uprava.

Nega šivalnega stroja

Šivalni stroj je najboljši prijatelj vsake gospodinje. Prav zato pa tudi ravnamo z njim kakor z vsakim dobrim prijateljem, mnogo zahtevamo od njega, sami mu pa ničesar ne nudimo. Potem pa seveda tudi ni čuda, če se šivalni stroj le včasih maščuje in štrajka, ravno takrat, ko bi ga najbolj nujno rabili. Ta štrajk pa je samo opomin, da smo šivalni stroj zanemarili. Da je treba šivalni stroj večkrat v letu osnažiti in namazati, na to se spomnijo le redke gospodinje. Šele kadar začne šivalnemu stroju pojemati sapa, kadar vedno težje gre, kanemo van par kapljic olja. To pa pomaga le za kratko dobo, ker se nam ni zdelo vredno, da bi prej odstanili vse staro otrdelo olje, ki se je združilo s prahom in delci blaga v trdo plast in ki je krivo, da stroju pojemajo sapa.

Snaženje šivalnega stroja ni nobeno težko delo. Najprej je treba sneti gonilni jermen in ga dobro osnažiti s petrolejem. Nato damo v kantico petrolej ali bencin in ga vlijemo v vse luknjice stroja in namažemo z njim vse one dele šivalnega stroja, ki se tarejo drug ob drugega. Nato poženemo šivalni stroj in ga gonimo par minut, da lahko pride bencin ali petrolej v vsako luknjico. Ko je to doseženo, je treba obrniti glavo stroja, vzeti snažno platneno krpico in dobro osnažiti vsak del stroja, ki nam je dostopen. Krpico je treba večkrat preme-

njati in tako dolgo snažiti, da se znotraj vse sveti. Nobena kapljica petroleja ne sme kje zaostati, kajti petrolej škoduje finemu jeklu šivalnega stroja, je pa zelo dober za snaženje. Zlasti je treba tudi dobro pregledati, če ni nič zarjavelo. Madeže od rje osnaži najboljši petrolej.

Ko je vse to storjeno, damo spet glavo na svoje mesto in namažemo temeljito stroj, kar storimo tako, da nakapamo v vsako luknjico olja. Za mazanje šivalnega stroja je treba vzeti vedno najfinejše šivalno olje.

Ako šivamo žamet, pliš, flanel, volno ali kako drugo tako kocasto blago, je treba takoj po končanem šivanju stroj temeljito osnažiti, da se ne sprimejo vsa mala vlakenca z oljem. To se lahko zgodi s kakim gosjim ali kurjim peresom, še bolje pa, če ima gospodinja za to majhen meh. Ako moramo šivati zelo trdo oziroma močno škrobano blago, katerega igla le s težavo predere, si pomagamo, če namažemo iglo z milom ali pa če pomazemo šivalno mesto na blagu z milom.

Zelo važno je tudi, da po vsakem šivanju spustimo tačko in ji položimo kako mehko krpico, preden jo damo k počitku. Gospodinja naj ima tudi vedno par igel v zalogi, da ne pride v zadrego takrat, ko se ji najbolj mudi s šivanjem. —n.

Otroška Vzajemna Svoboda

Ana P. Krasna:

COMPANERA

Listam po tedniku slik in najdem dva dečka-vojaka.

Oče, pravim, poglej nič nista starejša od mene, pa gresta v resnično vojsko—puške, naboje, vse ...

Zakaj nisem v Španiji!—

Aha! pravi oče, deške sanje pustolovstva—

Ali, fant, tista dva ne igrata pustolovščine—

tista dva sta companera, ki branita svojo domovino pred črno pošastjo fašizma.

Tista dva krušita moč sile, ki je tlačila in izžemala stoletja!

—Prešibka sta, pravim.

—Močnejša kot vsa črna sila s svojimi tanki, ognjem, divjimi Maročani, mučenjem, uničenjem ... vse bosta končno premagala.

—Toda če padeta premagana, kaj potem?

Oče položi težke roke na kolena, mi pogleda v obraz in pravi:

Nič se ne boj, njun duh ne pade nikoli.

Vstal bo zopet in zopet in bo rušil staro ter gradil novo—

tako narekuje življenje samo, fant moj.

—Companera—rečem jaz tino in ju gledam in občudujem, ker nista nič starejša od mene, pa vendar že nosita na svojih plečih tako veliko moč poslanstva življenja—

—Življenja ... ne razumem prav, oče, zakaj ravno življenja?

Življenje je samo življenje, a—

Nasmehne se oče in pravi:

Ona dva sama sta življenje, mlado, tovariško, sodružno življenje, ki koraka vedno naprej,

vedno presnavlja, vedno spreminja in izpopolnjuje—

Sezi jima v roko, fant, tudi ti si od njiju!

Očeta še zmirom ne razumem natanko—tovariša pa že do kraja:

Puške in naboje imata in resen pogled—za pravico in življenje se bosta borila.

—Zmagajta, companera! jima zakličem, ko da zares stojita pred menoj.

Skrbno in verno potem izrežem sliko, da jo spravim v svoj album.—

Mladina nam piše:

Jelka Vuk:

Tako sem castla:

Ko je zibelka še tekla,
»aja tuta, nana, nina,«
mama mi je vedno rekla.
Noč in dan me varovala,
ne govala in zibala,
bodí leto, bodí zima,
»aja tuta, nana, nina,«

pesem njena se glasila.
Ko iz zibelke sem vstala,
s punčkami sem se igrala,
mama skrbno je pazila,
da sem pridna vedno bila.

Leto šesto sem končala,
v šoli že sem koracala,
i, u, a se tam učila,
dvakrat dva in tri množila.
Spričevala sem imela,
da še danes sem vesela ...
Leta hitro so mi tekla,
ena, dva, tri ... bi rekla.
Otroške dobe že več ni.

Zdaj v meščanski tu sedim,
vsa učena že se zdim.

Jelka Vuk:

Poslušen sonček

Zvonček iz zemlje priklíje,
na beli obrazek posije
mu sonce zlató.
Zvonček poprosil je sončka lepó:
»Sijaj, o sonček, sijaj močnó,
da vsem nam topló bo, gorkó,
na trato posej nam zlató.«
In sonček posije na trato,
da vse od trobentic je zlató.